
SCENARIUSZE LEKCJI

Parlament RP

Autorki i autorzy: zespół „Młodzi głosują+”

Projekt i skład graficzny: Marek Łomacz

Redakcja: Agata Jankowska

Warszawa 2020

Program:

Projekt realizowany przez:

Partner projektu:

Program „Młodzi głosują+” jest realizowany w ramach projektu nr POWR.03.01.00-00-T065/18 pt. „Aktywizacja społeczna i obywatelska młodych ludzi w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych”, zwanym dalej Projektem. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Priorytet III: Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju, Działanie 3.1 Kompetencje w szkolnictwie wyższym.

LEKCJA 1

Co może parlament?

Scenariusz lekcji o kompetencjach
oraz roli Sejmu RP i Senatu RP

CELE LEKCJI I KRYTERIA SUKCESU

CEL

1. Dowiem się, czym jest system parlamentarno-gabinetowy.
2. Wyjaśnię, jaką rolę sprawuje parlament w polskim systemie politycznym.
3. Określę, jak przebiegają wybory parlamentarne.
4. Dowiem się, jakie kompetencje i uprawnienia posiadają Sejm RP i Senat RP oraz będę potrafił/potrafiła je rozróżnić.

ODPOWIADAJĄCE CELOWI KRYTERIUM

- Potrafię podać ogólny schemat działania systemu parlamentarno-gabinetowego oraz wiem, że funkcjonuje on w Polsce.
- Wiem, jak Konstytucja RP normuje funkcję parlamentu (odrębnie Sejmu i Senatu) w polskim systemie politycznym.
- Potrafię wymienić najważniejsze elementy niezbędne w procedurze wyborów powszechnych do parlamentu. Rozróżnię wybory do Sejmu RP od wyborów do Senatu RP na podstawie ordynacji wyborczej.
- Potrafię wskazać kompetencje i uprawnienia Sejmu RP i Senatu RP na podstawie Konstytucji RP oraz wskazać, jak praca Sejmu wpływa na pracę Senatu oraz jakie kompetencje własne mają obydwie izby.

FORMA

gra klasowa

CZAS TRWANIA

45 min.

Wprowadzenie: 10 min.

Gra: 28 min. (4 rundy po 6 min. + 1 min. na sprawdzenie odpowiedzi w każdej rundzie)

Podsumowanie: 7 min.

POTRZEBNE MATERIAŁY

- załączniki nr **1**, **2**, **3**, **4** wydrukowane w czterech egzemplarzach;
- odpowiedzi do **zadania 1** wydrukowane w jednym egzemplarzu;
- karta do zliczania punktów wydrukowana w jednym egzemplarzu (**załącznik nr 7**);
- cztery egzemplarze Konstytucji RP (**załącznik nr 5**, osoby uczestniczące mogą też przynieść egzemplarz ze sobą lub wypożyczyć z biblioteki);
- klucz odpowiedzi dla osoby prowadzącej (**załącznik nr 8**);
- stanowiska oznaczone numerami: 1, 2, 3, 4;
- minutnik (osoba prowadząca może być odpowiedzialna za mierzenie czasu oraz za informowanie zespołów o upływającym czasie);
- nożyczki;
- długopisy

INSTRUKCJA DLA OSOBY PROWADZĄCEJ GRĘ

Tydzień przed grą:

Na lekcji poprzedzającej grę poinformuj uczniów i uczennice, że na kolejnych zajęciach czeka ich gra klasowa dotycząca Sejmu RP i Senatu RP. Jeśli ten temat nie był wcześniej omawiany, uczestnicy i uczestniczki gry mogą się do niej przygotować poprzez przeczytanie informacji o Sejmie, Senacie, systemach politycznych i wyborach. Dzięki temu będą mieli większą szansę na wygraną w grze. Poproś, aby młodzież przyniosła na kolejne zajęcia cztery egzemplarze Konstytucji RP (np. wypożyczone z biblioteki).

Wydrukuj odpowiednią liczbę materiałów i potnij te, które tego wymagają.

W dniu gry:

Przygotuj salę – stoły powinny być przesunięte pod ściany, żeby można się było między nimi poruszać. Na stanowiska wybierz cztery stoły, które ustawisz na czterech krańcach sali, aby zespoły się nie rozprasały po klasie. Na stołach połóż numery stanowisk i zostaw wydrukowane materiały dla każdej z grup (osobno zadania dla grup oraz wypowiedzi). Ewentualnie możesz stworzyć stanowiska do gry na szkolnym korytarzu.

Kiedy osoby uczestniczące wejdą do sali:

Rozpocznij grę od przedstawienia uczniom i uczennicom jej celów i przebiegu, żeby wiedzieli, po co w niej uczestniczą i czego mogą się dzięki niej dowiedzieć. Możesz powiedzieć:

Za chwilę będziecie grać w grę klasową, dzięki której:

- *Dowiecie się, jak działa system parlamentarno-gabinetowy.*
- *Będziecie mogli wyjaśnić, jaką rolę sprawuje parlament w polskim systemie politycznym.*
- *Określicie, jak przebiegają wybory parlamentarne.*
- *Dowiecie się, jakie kompetencje i uprawnienia posiada Sejm RP i Senat RP oraz będziecie potrafili/-ły je rozróżnić.*

Przebieg gry:

1. Podziel klasę lub grupę na cztery zespoły (mniej więcej po sześć osób w grupie). Możesz wykorzystać w tym celu metody:
 - odliczania do czterech;
 - losowania (losy trzeba przygotować wcześniej – mogą to być kawałki kartek w czterech kolorach);
 - dowolnego grupowania się;
 - wskazania grupy, która będzie jednym zespołem.
2. Powiedz, żeby grupy na chwilę usiadły i wyjaśnij im zasady gry:

Zadaniem każdego zespołu jest zebranie jak największej liczby poprawnych odpowiedzi, a tym samym – punktów. Każdy zespół będzie realizował te same zadania, odpowiednio przechodząc od jednego stanowiska do kolejnego, tak aby odwiedzić wszystkie cztery. O kolejności odwiedzania stanowisk zadecyduje losowanie.
3. Pozwól zespołom wylosować kolejność podchodzenia do stanowisk (**załącznik nr 6**).
4. Powrót do tłumaczenia zasad:

*Na rozwiązanie pojedynczego zadania zespoły mają 6 min. Za rozwiązanie przyznawane są punkty według instrukcji na kartach z zadaniami. Największa liczba punktów przyznawana jest za samodzielne i prawidłowe rozwiązanie zadania. Jeśli skorzystacie z wypowiedzi lub pomocy (np. podręczników), dostaniecie ich mniej, zgodnie z informacją zawartą w kartach z zadaniami. Po upływie 6 min. zespół sprawdza odpowiedź i **przyznaje sobie** odpowiednią liczbę punktów. Każdy zespół powinien też dysponować jednym egzemplarzem Konstytucji RP lub jej fragmentem (**załącznik nr 5**). Do wykonania poszczególnych zadań zespoły mogą się dzielić na podzespoły. Jeśli skończycie zadanie przed upływem czasu, sprawdźcie odpowiedzi, przyznajcie sobie punkty, przeczytajcie odpowiedź i poczekajcie na zmianę stanowiska.*

5. Zapytaj, czy wszystko jest zrozumiałe, i odpowiedz na ewentualne pytania.
6. Wyznacz osobę, która będzie odpowiedzialna za ustawianie minutnika i informowanie o upływającym czasie. Osoba prowadząca może wziąć to zadanie na siebie.
7. Zespoły podchodzą do swoich stanowisk. Osoba odpowiedzialna za mierzenie czasu daje znak: *Czas start* (6 min. na turę + 1 min. na sprawdzenie odpowiedzi). Po upływie tego czasu zespół zmienia stanowisko. W trakcie trwania gry osoba prowadząca może chodzić po sali i upewniać się, czy wszystko jest jasne.

Opisy zadań:

Stanowisko 1

Zespół bierze kartkę A4 z wydrukowanym **załącznikiem nr 1**. Jego zadaniem jest wskazać cechy systemu parlamentarno-gabinetowego, który obowiązuje w Polsce.

Podpowiedź to opis systemu parlamentarno-gabinetowego, który leży na stole osobno.

Odpowiedź do tego zadania powinna mieć osoba prowadząca, do której zgłasza się zespół po wykonaniu zadania.

Stanowisko 2

Zespół uzupełnia tabele dotyczące funkcji Sejmu RP i Senatu RP w **załączniku nr 2**.

Stanowisko 3

Gra Ambasador wyborczy (zasady są takie, jak w kalamburach, ale hasłami są zdania)

Na stole leżą paski z wyciętymi zdaniami, które ma odgadnąć zespół (**załącznik nr 3**). Osoby prezentują wylosowane hasła z puli znajdującej się na stole. Zespół może podzielić się też na pół i równolegle odgadywać hasła. Za odgadnięcie jednego hasła przyznawany jest 1 punkt. Zdania w załączniku powinny być ułożone w pakietach dla każdego zespołu. Należy je wyciąć, żeby każde zdanie znajdowało się na osobnym pasku papieru.

Stanowisko 4

Zespoły grają w Tabu – opisują dwa pojęcia związane z systemami wyborczymi (**załącznik nr 4**).

8. Po przejściu przez wszystkie stanowiska zespoły podliczają punkty i odczytują wyniki. Osoba prowadząca informuje, kto wygrał i gratuluje zwycięskiej grupie. Może też sprawdzić, czy podczas realizacji zadań pojawiły się jakieś wątpliwości i je wyjaśnić. Na zakończenie warto zapytać uczestników i uczestniczki o ich wrażenia dotyczące udziału w grze.

WYDRUKUJ TEN ZAŁĄCZNIK W 4 EGZEMPLARZACH

Instrukcja: Wskażcie cechy systemu parlamentarno-gabinetowego, który funkcjonuje w Polsce.

Pięć odpowiedzi z poniższych jest prawdziwych. Dwie pomyłki są dopuszczalne – przy większej liczbie nie przyznawajcie sobie punktów za to zadanie.

Trzy punkty otrzymacie, kiedy samodzielnie rozwiążecie zadanie. Dwa punkty, jeśli skorzystacie tylko z druku Konstytucji. Jeden punkt, jeśli skorzystacie z podpowiedzi, która leży na stole. Prawidłowe odpowiedzi zna osoba prowadząca grę – po rozwiązaniu zadania zgłóście się do niej.

1. Prezydent RP wskazuje osobę, która ma zostać premierem.
2. Członkowie i członkinie parlamentu (Sejmu RP i Senatu RP) są wybierani w wyborach powszechnych.
3. Parlament może zgłosić wotum nieufności wobec Prezydenta RP.
4. Zadaniem głowy państwa jest reprezentowanie obywateli i obywaterek.
5. Funkcje szefa rządu i głowy państwa pełni ta sama osoba.
6. Od większości parlamentarnej zależy, czy rząd się utrzyma.
7. Rząd dysponuje prawem skrócenia kadencji Sejmu RP i Senatu RP.
8. Parlament wybiera członków i członkinie Rady Ministrów.
9. Posłowie i posłanki mogą wyrazić wotum zaufania wobec rządu.
10. Premier i ministrowie nie muszą odpowiadać na pytania posłów i posłanek.

WYDRUKUJ TEN ZAŁĄCZNIK W 1 EGZEMPLARZU

Podpowiedź do zadania 1.:

UWAGA! Jeśli zespół z niej nie skorzysta, może otrzymać dodatkowe punkty.

System parlamentarno-gabinetowy to system polityczny, który określa zależności między parlamentem, Radą Ministrów a głową państwa.

„W systemie parlamentarnym (zwanym też systemem parlamentarno-gabinetowym) punkt ciężkości władzy znajduje się w legislatywie. Parlament nie zajmuje się jedynie tworzeniem nowego prawa, ale odgrywa decydującą rolę przy powoływaniu i odwoływaniu rządu, ma też narzędzia, które umożliwiają kontrolowanie bieżącej pracy ministrów. Władza wykonawcza należy do rządu i prezydenta. Możliwość działania rządu jest jednak całkowicie uzależniona od posiadania poparcia parlamentu. Uprawnienia prezydenta mają zaś charakter formalny i honorowy, np. to on powołuje rząd, ale nie może tego zrobić wedle własnego uznania, lecz musi podporządkować się woli większościowej koalicji parlamentarnej. Wszystkie podpisywane przez prezydenta akty urzędowe nabierają mocy prawnej dopiero po złożeniu na nich podpisu także przez premiera (tzw. kontrasygnata).”

Cyt. fragment Przewodnika Młodego Obywatela, CEO, Warszawa 2006, str. 127.

WYDRUKUJ TEN ZAŁĄCZNIK W 4 EGZEMPLARZACH

Instrukcja: Uzupetnijcie tabele dotyczące Sejmu RP i Senatu RP. Możecie podzielić się na podzespoły, żeby wykonać zadanie w czasie 6 min.

Za prawidłową odpowiedź w każdej tabeli bez korzystania z podpowiedzi przyznajcie sobie 1 punkt (maksymalnie 3 punkty za każdą z tabel), za korzystanie z Konstytucji RP lub podręcznika – 0,5 punktu (maksymalnie 1,5 punktu za każdą z tabel). Prawidłowe odpowiedzi zna osoba prowadząca grę – po rozwiązaniu zadania zgłóście się do niej.

Kompetencje własne Sejmu RP

1.

2.

3.

Kompetencje własne Senatu RP

1.

2.

3.

Kompetencje wspólne Sejmu RP i Senatu RP

1.

2.

3.

WYDRUKUJ TEN ZAŁĄCZNIK W 4 EGZEMPLARZACH

Instrukcja: Przed wami leżą hasła – zdania, dotyczące wyborów do Sejmu RP i Senatu RP. Wybierzcie osobę lub osoby, które będą wam je prezentować. Możecie używać słów, pokazywać pojedyncze słowa gestami, ale nie wolno osobie prezentującej wypowiedzieć głośno dokładnego słowa z hasła.

Za odgadnięcie każdego z haseł zespół otrzymuje 1 punkt.

Prezydent ogłasza termin wyborów.

Wybory do Sejmu RP i Senatu RP są co 4 lata.

Państwowa Komisja Wyborcza nadzoruje przebieg wyborów.

Sąd Najwyższy stwierdza ważność wyborów.

Weź ze sobą dowód osobisty na wybory.

Zostań posłem / posłanką w wieku 21 lat.

Głosowanie jest tajne.

Wybory są powszechne i bezpośrednie.

WYDRUKUJ TEN ZAŁĄCZNIK W 4 EGZEMPLARZACH

Instrukcja: Jedna osoba z zespołu opisuje hasło zapisane na kartce, a pozostała część drużyny musi je odgadnąć. Opisując hasło, nie możecie użyć wypisanych na kartce słów „tabu”. Do wytłumaczenia pojęcia posłużcie się swoimi własnymi określeniami.

Zespół dostaje trzy punkty za prawidłową odpowiedź.

Hasło: Większościowy.

Słowa tabu: Większościowy, większość, więcej, najwięcej.

„Ten przymiotnik wskazuje na przyjętą metodę ustalenia wyniku głosowania, czyli przeliczenia głosów na mandaty parlamentarne. Mandat zdobył kandydat, który zebrał najwięcej głosów. Ten system funkcjonuje w wyborach do Senatu RP.

W modelowym systemie tego typu kraj zostaje podzielony na okręgi jednomandatowe (w praktyce zdarzają się okręgi wielomandatowe – np. w wyborach do Senatu RP w Polsce). W każdym okręgu mandat uzyskuje zwycięzca, czyli ten, kto uzyskał największą liczbę głosów.

Tego rodzaju metoda z natury rzeczy premiuje silnych – średniej wielkości partia może przecież nie uzyskać nawet jednego miejsca w parlamencie, jeśli w każdym okręgu zajmie drugie miejsce. W efekcie – ten system nie odzwierciedla dobrze zróżnicowania poglądów wyborców i często oskarżany jest o niesprawiedliwość. Ma on jednak także wielu entuzjastów, którzy wskazują na jego zalety. Należy do nich z pewnością bardziej spersonalizowany charakter wyborów – w tym systemie wyborcy głosują na konkretnych kandydatów, a nie na listy partyjne. Ponadto sprzyja stabilności państwa, jako że prowadzi z reguły do wyłonienia jednopartyjnej większości w parlamencie.”

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Wybrane fragmenty

Art. 10.

1. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej.
2. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały.

Art. 89.

3. Ratyfikacja przez Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej i jej wypowiedzenie wymaga uprzedniej zgody wyrażonej w ustawie, jeżeli umowa dotyczy:
 - 1) pokoju, sojuszy, układów politycznych lub układów wojskowych,
 - 2) wolności, praw lub obowiązków obywatelskich określonych w Konstytucji,
 - 3) członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w organizacji międzynarodowej,
 - 4) znacznego obciążenia państwa pod względem finansowym,
 - 5) spraw uregulowanych w ustawie lub w których Konstytucja wymaga ustawy.
2. O zamiarze przedłożenia Prezydentowi Rzeczypospolitej do ratyfikacji umów międzynarodowych, których ratyfikacja nie wymaga zgody wyrażonej w ustawie, Prezes Rady Ministrów zawiadamia Sejm.
3. Zasady oraz tryb zawierania, ratyfikowania i wypowiedzania umów międzynarodowych określa ustawa.

Art. 90

1. Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach.
2. Ustawa, wyrażająca zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, o której mowa w ust. 1, jest uchwalana przez Sejm większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz przez Senat większością 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.
4. Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

ROZDZIAŁ IV

SEJM I SENAT

Art. 95.

1. Władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat.
2. Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym przepisami Konstytucji i ustaw.

WYBORY I KADENCJA

Art. 96.

1. Sejm składa się z 460 posłów.
2. Wybory do Sejmu są powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się w głosowaniu tajnym.

Art. 97.

1. Senat składa się ze 100 senatorów.
2. Wybory do Senatu są powszechne, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym.

Art. 98.

1. Sejm i Senat są wybierane na czteroletnie kadencje. Kadencje Sejmu i Senatu rozpoczynają się z dniem zebrania się Sejmu na pierwsze posiedzenie i trwają do dnia poprzedzającego dzień zebrania się Sejmu następnej kadencji.
2. Wybory do Sejmu i Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu, wyznaczając wybory na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu.
3. Sejm może skrócić swoją kadencję uchwałą podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby posłów. Skrócenie kadencji Sejmu oznacza jednocześnie skrócenie kadencji Senatu. Przepis ust. 5 stosuje się odpowiednio.
4. Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu i Marszałka Senatu, może w przypadkach określonych w Konstytucji zarządzić skrócenie kadencji Sejmu. Wraz ze skróceniem kadencji Sejmu skrócona zostaje również kadencja Senatu.
5. Prezydent Rzeczypospolitej, zarządzając skrócenie kadencji Sejmu, zarządza jednocześnie wybory do Sejmu i Senatu i wyznacza ich datę na dzień przypadający nie później niż w ciągu 45 dni od dnia zarządzenia skrócenia kadencji Sejmu. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje pierwsze posiedzenie nowo wybranego Sejmu nie później niż na 15 dzień po dniu przeprowadzenia wyborów.
6. W razie skrócenia kadencji Sejmu stosuje się odpowiednio przepis ust. 1.

Art. 99.

1. Wybrany do Sejmu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 21 lat.
2. Wybrany do Senatu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat.
3. Wybraną do Sejmu lub do Senatu nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego.

Art. 100.

1. Kandydatów na posłów i senatorów mogą zgłaszać partie polityczne oraz wyborcy.
2. Nie można kandydować równocześnie do Sejmu i Senatu.
3. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.

Art. 101.

1. Ważność wyborów do Sejmu i Senatu stwierdza Sąd Najwyższy.
2. Wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie.

POSŁOWIE I SENATOROWIE**Art. 102.**

Nie można być równocześnie posłem i senatorem.

Art. 103.

1. Mandatu posła nie można łączyć z funkcją Prezesa Narodowego Banku Polskiego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka i ich zastępców, członka Rady Polityki Pieniężnej, członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, ambasadora oraz z zatrudnieniem w Kancelarii Sejmu, Kancelarii Senatu, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej lub z zatrudnieniem w administracji rządowej. Zakaz ten nie dotyczy członków Rady Ministrów i sekretarzy stanu w administracji rządowej.
2. Sędzia, prokurator, urzędnik służby cywilnej, żołnierz pozostający w czynnej służbie wojskowej, funkcjonariusz policji oraz funkcjonariusz służb ochrony państwa nie mogą sprawować mandatu poselskiego.
3. Inne przypadki zakazu łączenia mandatu poselskiego z funkcjami publicznymi oraz zakazu jego sprawowania może określić ustawa.

Art. 104.

1. Posłowie są przedstawicielami Narodu. Nie wiążą ich instrukcje wyborców.
2. Przed rozpoczęciem sprawowania mandatu posłowie składają przed Sejmem następujące ślubowanie:
„Uroczycie ślubując rzetelnie i sumiennie wykonywać obowiązki wobec Narodu, strzec suwerenności i interesów Państwa, czynić wszystko dla pomyślności Ojczyzny i dobra obywateli, przestrzegać Konstytucji i innych praw Rzeczypospolitej Polskiej.”
Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania „Tak mi dopomóż Bóg”.
3. Odmowa złożenia ślubowania oznacza zrzeczenie się mandatu.

Art. 105.

1. Poseł nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za swoją działalność wchodzącą w zakres sprawowania mandatu poselskiego ani w czasie jego trwania, ani po jego wygaśnięciu. Za taką działalność poseł odpowiada wyłącznie przed Sejmem, a w przypadku naruszenia praw osób trzecich może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej tylko za zgodą Sejmu.
2. Od dnia ogłoszenia wyników wyborów do dnia wygaśnięcia mandatu poseł nie może być pociągnięty bez zgody Sejmu do odpowiedzialności karnej.
3. Postępowanie karne wszczęte wobec osoby przed dniem wyboru jej na posła ulega na żądanie Sejmu zawieszeniu do czasu wygaśnięcia mandatu. W takim przypadku ulega również zawieszeniu na ten czas bieg przedawnienia w postępowaniu karnym.
4. Poseł może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej. W takim przypadku nie stosuje się przepisów ust. 2 i 3.
5. Poseł nie może być zatrzymany lub aresztowany bez zgody Sejmu, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.
6. Szczegółowe zasady pociągania posłów do odpowiedzialności karnej oraz tryb postępowania określa ustawa.

Art. 106.

Warunki niezbędne do skutecznego wypełniania obowiązków poselskich oraz ochronę praw wynikających ze sprawowania mandatu określa ustawa.

Art. 107.

1. W zakresie określonym ustawą poseł nie może prowadzić działalności gospodarczej z osiągnięciem korzyści z majątku Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego ani nabywać tego majątku.
2. Za naruszenie zakazów, o których mowa w ust. 1, poseł, uchwałą Sejmu podjętą na wniosek Marszałka Sejmu, może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, który orzeka w przedmiocie pozbawienia mandatu.

Art. 108.

Do senatorów stosuje się odpowiednio przepisy art. 103-107.

ORGANIZACJA I DZIAŁANIE**Art. 109.**

1. Sejm i Senat obradują na posiedzeniach.
2. Pierwsze posiedzenia Sejmu i Senatu Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje na dzień przypadający w ciągu 30 dni od dnia wyborów, z wyjątkiem przypadków określonych w art. 98 ust. 3 i 5.

Art. 110.

1. Sejm wybiera ze swojego grona Marszałka Sejmu i wicemarszałków.
2. Marszałek Sejmu przewodniczy obradom Sejmu, strzeże praw Sejmu oraz reprezentuje Sejm na zewnątrz.
3. Sejm powołuje komisje stałe oraz może powoływać komisje nadzwyczajne.

Art. 111.

1. Sejm może powołać komisję śledczą do zbadania określonej sprawy.
2. Tryb działania komisji śledczej określa ustawa.

Art. 112.

Organizację wewnętrzną i porządek prac Sejmu oraz tryb powoływania i działalności jego organów, jak też sposób wykonywania konstytucyjnych i ustawowych obowiązków organów państwowych wobec Sejmu określa regulamin Sejmu uchwalony przez Sejm.

Art. 113.

Posiedzenia Sejmu są jawne. Jeżeli wymaga tego dobro państwa, Sejm może bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, uchwalić tajność obrad.

Art. 114.

1. W przypadkach określonych w Konstytucji Sejm i Senat, obradując wspólnie pod przewodnictwem Marszałka Sejmu lub w jego zastępstwie Marszałka Senatu, działają jako Zgromadzenie Narodowe.
2. Zgromadzenie Narodowe uchwała swój regulamin.

Art. 115.

1. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi na interpelacje i zapytania poselskie w ciągu 21 dni.
2. Prezes Rady Ministrów i pozostali członkowie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia odpowiedzi w sprawach bieżących na każdym posiedzeniu Sejmu.

Art. 116.

1. Sejm decyduje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej o stanie wojny i o zawarciu pokoju.
2. Sejm może podjąć uchwałę o stanie wojny jedynie w razie zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji. Jeżeli Sejm nie może się zebrać na posiedzenie, o stanie wojny postanawia Prezydent Rzeczypospolitej.

Art. 117.

Zasady użycia Sił Zbrojnych poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej określa ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa. Zasady pobytu obcych wojsk na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i zasady przemieszczania się ich przez to terytorium określają ratyfikowane umowy międzynarodowe lub ustawy.

Art. 118.

1. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje posłom, Senatowi, Prezydentowi Rzeczypospolitej i Radzie Ministrów.
2. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje również grupie co najmniej 100 000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu. Tryb postępowania w tej sprawie określa ustawa.
3. Wnioskodawcy przedkładając Sejmowi projekt ustawy, przedstawiają skutki finansowe jej wykonania.

Art. 119.

1. Sejm rozpatruje projekt ustawy w trzech czytaniach.
2. Prawo wnoszenia poprawek do projektu ustawy w czasie rozpatrywania go przez Sejm przysługuje wnioskodawcy projektu, posłom i Radzie Ministrów.
3. Marszałek Sejmu może odmówić poddania pod głosowanie poprawki, która uprzednio nie była przedłożona komisji.
4. Wnioskodawca może wycofać projekt ustawy w toku postępowania ustawodawczego w Sejmie do czasu zakończenia drugiego czytania projektu.

Art. 120.

Sejm uchwała ustawy zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, chyba że Konstytucja przewiduje inną większość. W tym samym trybie Sejm podejmuje uchwały, jeżeli ustawa lub uchwała Sejmu nie stanowi inaczej.

Art. 121.

1. Ustawę uchwaloną przez Sejm Marszałek Sejmu przekazuje Senatowi.

2. Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy może ją przyjąć bez zmian, uchwalić poprawki albo uchwalić odrzucenie jej w całości. Jeżeli Senat w ciągu 30 dni od dnia przekazania ustawy nie podejmie stosownej uchwały, ustawę uznaje się za uchwaloną w brzmieniu przyjętym przez Sejm.
3. Uchwałę Senatu odrzucającą ustawę albo poprawkę zaproponowaną w uchwale Senatu, uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Art. 122.

1. Po zakończeniu postępowania określonego w art. 121 Marszałek Sejmu przedstawia uchwaloną ustawę do podpisu Prezydentowi Rzeczypospolitej.
2. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Przed podpisaniem ustawy Prezydent Rzeczypospolitej może wystąpić do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją. Prezydent Rzeczypospolitej nie może odmówić podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za zgodną z Konstytucją.
4. Prezydent Rzeczypospolitej odmawia podpisania ustawy, którą Trybunał Konstytucyjny uznał za niezgodną z Konstytucją. Jeżeli jednak niezgodność z Konstytucją dotyczy poszczególnych przepisów ustawy, a Trybunał Konstytucyjny nie orzeknie, że są one nierozdzielnie związane z całą ustawą, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu, podpisuje ustawę z pominięciem przepisów uznanych za niezgodne z Konstytucją albo zwraca ustawę Sejmowi w celu usunięcia niezgodności.
5. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie wystąpił z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego w trybie ust. 3, może z umotywowanym wnioskiem przekazać ustawę Sejmowi do ponownego rozpatrzenia. Po ponownym uchwaleniu ustawy przez Sejm większością 3/5 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 7 dni podpisuje ustawę i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. W razie ponownego uchwalenia ustawy przez Sejm Prezydentowi Rzeczypospolitej nie przysługuje prawo wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego w trybie ust. 3.
6. Wystąpienie Prezydenta Rzeczypospolitej do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie zgodności ustawy z Konstytucją lub z wnioskiem do Sejmu o ponowne rozpatrzenie ustawy wstrzymuje bieg, określonego w ust. 2, terminu do podpisania ustawy.

Art. 123.

1. Rada Ministrów może uznać uchwalony przez siebie projekt ustawy za pilny, z wyjątkiem projektów ustaw podatkowych, ustaw dotyczących wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejmu, Senatu oraz organów samorządu terytorialnego, ustaw regulujących ustroj i właściwość władz publicznych, a także kodeksów.
2. Regulamin Sejmu oraz regulamin Senatu określają odrębności w postępowaniu ustawodawczym w sprawie projektu pilnego.
3. W postępowaniu w sprawie ustawy, której projekt został uznany za pilny, termin jej rozpatrzenia przez Senat wynosi 14 dni, a termin podpisania ustawy przez Prezydenta Rzeczypospolitej wynosi 7 dni.

Art. 124.

Do Senatu stosuje się odpowiednio przepisy art. 110, art. 112, art. 113 i art. 120.

REFERENDUM

Art. 125.

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.
2. Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
3. Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący.
4. Ważność referendum ogólnokrajowego oraz referendum, o którym mowa w art. 235 ust. 6, stwierdza Sąd Najwyższy.
5. Zasady i tryb przeprowadzania referendum określa ustawa.

ROZDZIAŁ V**PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ****Art. 131.**

1. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może przejściowo sprawować urzędu, zawiadamia o tym Marszałka Sejmu, który tymczasowo przejmuje obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej. Gdy Prezydent Rzeczypospolitej nie jest w stanie zawiadomić Marszałka Sejmu o niemożności sprawowania urzędu, wówczas o stwierdzeniu przeszkody w sprawowaniu urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej rozstrzyga Trybunał Konstytucyjny na wniosek Marszałka Sejmu. W razie uznania przejściowej niemożności sprawowania urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej Trybunał Konstytucyjny powierza Marszałkowi Sejmu tymczasowe wykonywanie obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej.
2. Marszałek Sejmu tymczasowo, do czasu wyboru nowego Prezydenta Rzeczypospolitej, wykonuje obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej w razie:
 - 1) śmierci Prezydenta Rzeczypospolitej,
 - 2) zrzeczenia się urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej,
 - 3) stwierdzenia nieważności wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej lub innych przyczyn nieobjęcia urzędu po wyborze,
 - 4) uznania przez Zgromadzenie Narodowe trwałej niezdolności Prezydenta Rzeczypospolitej do sprawowania urzędu ze względu na stan zdrowia, uchwałą podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego,
 - 5) złożenia Prezydenta Rzeczypospolitej z urzędu orzeczeniem Trybunału Stanu.
3. Jeżeli Marszałek Sejmu nie może wykonywać obowiązków Prezydenta Rzeczypospolitej, obowiązki te przejmuje Marszałek Senatu.
4. Osoba wykonująca obowiązki Prezydenta Rzeczypospolitej nie może postanowić o skróceniu kadencji Sejmu.

Art. 133.

1. Prezydent Rzeczypospolitej jako reprezentant państwa w stosunkach zewnętrznych:
 - 1) ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe, o czym zawiadamia Sejm i Senat,
 - 2) mianuje i odwołuje pełnomocnych przedstawicieli Rzeczypospolitej Polskiej w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych,
 - 3) przyjmuje listy uwierzytelniające i odwołujące akredytowanych przy nim przedstawicieli dyplomatycznych innych państw i organizacji międzynarodowych.
2. Prezydent Rzeczypospolitej przed ratyfikowaniem umowy międzynarodowej może zwrócić się do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskiem w sprawie jej zgodności z Konstytucją.
3. Prezydent Rzeczypospolitej w zakresie polityki zagranicznej współdziała z Prezesem Rady Ministrów i właściwym ministrem. i zarządzenia na zasadach określonych w art. 92 i art. 93.

Art. 144.

1. Prezydent Rzeczypospolitej, korzystając ze swoich konstytucyjnych i ustawowych kompetencji, wydaje akty urzędowe.
2. Akty urzędowe Prezydenta Rzeczypospolitej wymagają dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów, który przez podpisanie aktu ponosi odpowiedzialność przed Sejmem.
3. Przepis ust. 2 nie dotyczy:
 - 1) zarządzania wyborów do Sejmu i Senatu,
 - 2) zwoływania pierwszego posiedzenia nowo wybranych Sejmu i Senatu,
 - 3) skracania kadencji Sejmu w przypadkach określonych w Konstytucji,
 - 4) inicjatywy ustawodawczej,
 - 5) zarządzania referendum ogólnokrajowego,
 - 6) podpisywania albo odmowy podpisania ustawy,
 - 7) zarządzania ogłoszenia ustawy oraz umowy międzynarodowej w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej,
 - 8) zwracania się z orędyem do Sejmu, do Senatu lub do Zgromadzenia Narodowego,
 - 9) wniosku do Trybunału Konstytucyjnego,
 - 10) wniosku o przeprowadzenie kontroli przez Najwyższą Izbę Kontroli,

- 11) desygnowania i powoływania Prezesa Rady Ministrów,
- 12) przyjmowania dymisji Rady Ministrów i powierzania jej tymczasowego pełnienia obowiązków,
- 13) wniosku do Sejmu o pociągnięcie do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu członka Rady Ministrów,
- 14) odwoływania ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności,
- 15) zwoływania Rady Gabinetowej,
- 16) nadawania orderów i odznaczeń,
- 17) powoływania sędziów,
- 18) stosowania prawa łaski,
- 19) nadawania obywatelstwa polskiego i wyrażania zgody na zrzeczenie się obywatelstwa polskiego,
- 20) powoływania Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego,
- 21) powoływania Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego,
- 22) powoływania Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- 23) powoływania prezesów Sądu Najwyższego oraz wiceprezesów Naczelnego Sądu Administracyjnego,
- 24) wniosku do Sejmu o powołanie Prezesa Narodowego Banku Polskiego,
- 25) powoływania członków Rady Polityki Pieniężnej,
- 26) powoływania i odwoływania członków Rady Bezpieczeństwa Narodowego,
- 27) powoływania członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji,
- 28) nadawania statutu Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej oraz powoływania i odwoływania Szefa Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej,
- 29) wydawania zarządzeń na zasadach określonych w art. 93,
- 30) zrzeczenia się urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 145.

1. Prezydent Rzeczypospolitej za naruszenie Konstytucji, ustawy lub za popełnienie przestępstwa może być pociągnięty do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu.
2. Postawienie Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia może nastąpić uchwałą Zgromadzenia Narodowego podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby członków Zgromadzenia Narodowego na wniosek co najmniej 140 członków Zgromadzenia Narodowego.
3. Z dniem podjęcia uchwały o postawieniu Prezydenta Rzeczypospolitej w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu sprawowanie urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej ulega zawieszeniu. Przepis art. 131 stosuje się odpowiednio.

ROZDZIAŁ VI

RADA MINISTRÓW I ADMINISTRACJA RZĄDOWA

Art. 154.

1. Prezydent Rzeczypospolitej desygnuje Prezesa Rady Ministrów, który proponuje skład Rady Ministrów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje Prezesa Rady Ministrów wraz z pozostałymi członkami Rady Ministrów w ciągu 14 dni od dnia pierwszego posiedzenia Sejmu lub przyjęcia dymisji poprzedniej Rady Ministrów i odbiera przysięgę od członków nowo powołanej Rady Ministrów.
2. Prezes Rady Ministrów, w ciągu 14 dni od dnia powołania przez Prezydenta Rzeczypospolitej, przedstawia Sejmowi program działania Rady Ministrów z wnioskiem o udzielenie jej wotum zaufania. Wotum zaufania Sejm uchwała bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.
3. W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie ust. 1 lub nieudzielenia jej wotum zaufania w trybie ust. 2 Sejm w ciągu 14 dni od upływu terminów określonych w ust. 1 lub ust. 2 wybiera Prezesa Rady Ministrów oraz proponowanych przez niego członków Rady Ministrów bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej powołuje tak wybraną Radę Ministrów i odbiera przysięgę od jej członków.

Art. 155.

1. W razie niepowołania Rady Ministrów w trybie art. 154 ust. 3 Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu 14 dni powołuje Prezesa Rady Ministrów i na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę. Sejm w ciągu 14 dni od dnia powołania Rady Ministrów przez Prezydenta Rzeczypospolitej udziela jej wotum zaufania większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

2. W razie nieudzielenia Radzie Ministrów wotum zaufania w trybie określonym w ust. 1, Prezydent Rzeczypospolitej skraca kadencję Sejmu i zarządza wybory.

Art. 156.

1. Członkowie Rady Ministrów ponoszą odpowiedzialność przed Trybunałem Stanu za naruszenie Konstytucji lub ustaw, a także za przestępstwa popełnione w związku z zajmowanym stanowiskiem.
2. Uchwałę o pociągnięciu członka Rady Ministrów do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu Sejm podejmuje na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej lub co najmniej 115 posłów większością 3/5 ustawowej liczby posłów.

Art. 157.

1. Członkowie Rady Ministrów ponoszą przed Sejmem solidarną odpowiedzialność za działalność Rady Ministrów.
2. Członkowie Rady Ministrów ponoszą przed Sejmem również odpowiedzialność indywidualną za sprawy należące do ich kompetencji lub powierzone im przez Prezesa Rady Ministrów.

Art. 158.

1. Sejm wyraża Radzie Ministrów wotum nieufności większością ustawowej liczby posłów na wniosek zgłoszony przez co najmniej 46 posłów i wskazujący imiennie kandydata na Prezesa Rady Ministrów. Jeżeli uchwała została przyjęta przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej przyjmuje dymisję Rady Ministrów i powołuje wybranego przez Sejm nowego Prezesa Rady Ministrów, a na jego wniosek pozostałych członków Rady Ministrów oraz odbiera od nich przysięgę.
2. Wniosek o podjęcie uchwały, o której mowa w ust. 1, może być poddany pod głosowanie nie wcześniej niż po upływie 7 dni od dnia jego zgłoszenia. Powtórny wniosek może być zgłoszony nie wcześniej niż po upływie 3 miesięcy od dnia zgłoszenia poprzedniego wniosku. Powtórny wniosek może być zgłoszony przed upływem 3 miesięcy, jeżeli wystąpi z nim co najmniej 115 posłów.

Art. 159.

1. Sejm może wyrazić ministrowi wotum nieufności. Wniosek o wyrażenie wotum nieufności może być zgłoszony przez co najmniej 69 posłów. Przepis art. 158 ust. 2 stosuje się odpowiednio.
2. Prezydent Rzeczypospolitej odwołuje ministra, któremu Sejm wyraził wotum nieufności większością głosów ustawowej liczby posłów.

Art. 160.

Prezes Rady Ministrów może zwrócić się do Sejmu o wyrażenie Radzie Ministrów wotum zaufania. Udzielenie wotum zaufania Radzie Ministrów następuje większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Art. 162.

1. Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów na pierwszym posiedzeniu nowo wybranego Sejmu.
2. Prezes Rady Ministrów składa dymisję Rady Ministrów również w razie:
 - 1) nieuchwalenia przez Sejm wotum zaufania dla Rady Ministrów,
 - 2) wyrażenia Radzie Ministrów wotum nieufności,
 - 3) rezygnacji Prezesa Rady Ministrów.
3. Prezydent Rzeczypospolitej, przyjmując dymisję Rady Ministrów, powierza jej dalsze sprawowanie obowiązków do czasu powołania nowej Rady Ministrów.
4. Prezydent Rzeczypospolitej, w przypadku określonym w ust. 2 pkt 3, może odmówić przyjęcia dymisji Rady Ministrów.

ROZDZIAŁ IX

**ORGANY KONTROLI PAŃSTWOWEJ I OCHRONY PRAWA
NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI**

Art. 202.

1. Najwyższa Izba Kontroli jest naczelnym organem kontroli państwowej.
2. Najwyższa Izba Kontroli podlega Sejmowi.
3. Najwyższa Izba Kontroli działa na zasadach kolegiałości.

Art. 203.

1. Najwyższa Izba Kontroli kontroluje działalność organów administracji rządowej, Narodowego Banku Polskiego, państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.
2. Najwyższa Izba Kontroli może kontrolować działalność organów samorządu terytorialnego, komunalnych osób prawnych i innych komunalnych jednostek organizacyjnych z punktu widzenia legalności, gospodarności i rzetelności.
3. Najwyższa Izba Kontroli może również kontrolować z punktu widzenia legalności i gospodarności działalność innych jednostek organizacyjnych i podmiotów gospodarczych w zakresie, w jakim wykorzystują one majątek lub środki państwowe lub komunalne oraz wywiązują się z zobowiązań finansowych na rzecz państwa.

Art. 204.

1. Najwyższa Izba Kontroli przedkłada Sejmowi:
 - 1) analizę wykonania budżetu państwa i założeń polityki pieniężnej,
 - 2) opinię w przedmiocie absolutorium dla Rady Ministrów,
 - 3) informacje o wynikach kontroli, wnioski i wystąpienia, określone w ustawie.
2. Najwyższa Izba Kontroli przedstawia Sejmowi coroczne sprawozdanie ze swojej działalności.

Art. 205.

1. Prezes Najwyższej Izby Kontroli jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu, na 6 lat i może być ponownie powołany tylko raz.
2. Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może zajmować innego stanowiska, z wyjątkiem stanowiska profesora szkoły wyższej ani wykonywać innych zajęć zawodowych.
3. Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.

Art. 206.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może być bez uprzedniej zgody Sejmu pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Prezes Najwyższej Izby Kontroli nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 207.

Organizację oraz tryb działania Najwyższej Izby Kontroli określa ustawa.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH**Art. 208.**

1. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych.
2. Zakres i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich określa ustawa.

Art. 209.

1. Rzecznik Praw Obywatelskich jest powoływany przez Sejm za zgodą Senatu, na 5 lat.
2. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może zajmować innego stanowiska, z wyjątkiem stanowiska profesora szkoły wyższej ani wykonywać innych zajęć zawodowych.
3. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.

Art. 210.

Rzecznik Praw Obywatelskich jest w swojej działalności niezawisły, niezależny od innych organów państwowych i odpowiada jedynie przed Sejmem na zasadach określonych w ustawie.

Art. 211.

Rzecznik Praw Obywatelskich nie może być bez uprzedniej zgody Sejmu pociągnięty do odpowiedzialności karnej ani pozbawiony wolności. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może być zatrzymany lub aresztowany, z wyjątkiem ujęcia go na gorącym uczynku przestępstwa i jeżeli jego zatrzymanie jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. O zatrzymaniu niezwłocznie powiadamia się Marszałka Sejmu, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

Art. 212.

Rzecznik Praw Obywatelskich corocznie informuje Sejm i Senat o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela.

KRAJOWA RADA RADIOFONII I TELEWIZJI**Art. 213.**

1. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji.
2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji wydaje rozporządzenia, a w sprawach indywidualnych podejmuje uchwały.

Art. 214.

1. Członkowie Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji są powoływani przez Sejm, Senat i Prezydenta Rzeczypospolitej.
2. Członek Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością pełnionej funkcji.

Art. 215.

Zasady i tryb działania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, jej organizację oraz szczegółowe zasady powoływania jej członków określa ustawa.

ROZDZIAŁ X**FINANSE PUBLICZNE****Art. 219.**

1. Sejm uchwała budżet państwa na rok budżetowy w formie ustawy budżetowej.
2. Zasady i tryb opracowania projektu budżetu państwa, stopień jego szczegółowości oraz wymagania, którym powinien odpowiadać projekt ustawy budżetowej, a także zasady i tryb wykonywania ustawy budżetowej określa ustawa.
3. W wyjątkowych przypadkach dochody i wydatki państwa w okresie krótszym niż rok może określać ustawa o prowizorium budżetowym. Przepisy dotyczące projektu ustawy budżetowej stosuje się odpowiednio do projektu ustawy o prowizorium budżetowym.
4. Jeżeli ustawa budżetowa albo ustawa o prowizorium budżetowym nie weszły w życie w dniu rozpoczęcia roku budżetowego, Rada Ministrów prowadzi gospodarkę finansową na podstawie przedłożonego projektu ustawy.

Art. 220.

1. Zwiększenie wydatków lub ograniczenie dochodów planowanych przez Radę Ministrów nie może powodować ustalenia przez Sejm większego deficytu budżetowego niż przewidziany w projekcie ustawy budżetowej.
2. Ustawa budżetowa nie może przewidywać pokrywania deficytu budżetowego przez zaciąganie zobowiązań w centralnym banku państwa.

Art. 221.

Inicjatywa ustawodawcza w zakresie ustawy budżetowej, ustawy o prowizorium budżetowym, zmiany ustawy budżetowej, ustawy o zaciąganiu długu publicznego oraz ustawy o udzielaniu gwarancji finansowych przez państwo przysługuje wyłącznie Radzie Ministrów.

Art. 222.

Rada Ministrów przedkłada Sejmowi najpóźniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem roku budżetowego projekt ustawy budżetowej na rok następny. W wyjątkowych przypadkach możliwe jest późniejsze przedłożenie projektu.

Art. 223.

Senat może uchwalić poprawki do ustawy budżetowej w ciągu 20 dni od dnia przekazania jej Senatowi.

Art. 224.

1. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje w ciągu 7 dni ustawę budżetową albo ustawę o prowizorium budżetowym przedstawioną przez Marszałka Sejmu. Do ustawy budżetowej i ustawy o prowizorium budżetowym nie stosuje się przepisu art. 122 ust. 5.
2. W przypadku zwrócenia się Prezydenta Rzeczypospolitej do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy budżetowej albo ustawy o prowizorium budżetowym przed jej podpisaniem, Trybunał orzeka w tej sprawie nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia złożenia wniosku w Trybunale.

Art. 225.

Jeżeli w ciągu 4 miesięcy od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy budżetowej nie zostanie ona przedstawiona Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu, Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu 14 dni zarządzić skrócenie kadencji Sejmu.

Art. 226.

1. Rada Ministrów w ciągu 5 miesięcy od zakończenia roku budżetowego przedkłada Sejmowi sprawozdanie z wykonania ustawy budżetowej wraz z informacją o stanie zadłużenia państwa.
2. Sejm rozpatruje przedłożone sprawozdanie i po zapoznaniu się z opinią Najwyższej Izby Kontroli podejmuje, w ciągu 90 dni od dnia przedłożenia Sejmowi sprawozdania, uchwałę o udzieleniu lub o odmowie udzielenia Radzie Ministrów absolutorium.

Art. 227.

1. Centralnym bankiem państwa jest Narodowy Bank Polski. Przysługuje mu wyłączne prawo emisji pieniądza oraz ustalania i realizowania polityki pieniężnej. Narodowy Bank Polski odpowiada za wartość polskiego pieniądza.
2. Organami Narodowego Banku Polskiego są: Prezes Narodowego Banku Polskiego, Rada Polityki Pieniężnej oraz Zarząd Narodowego Banku Polskiego.
3. Prezes Narodowego Banku Polskiego jest powoływany przez Sejm na wniosek Prezydenta Rzeczypospolitej, na 6 lat.
4. Prezes Narodowego Banku Polskiego nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z godnością jego urzędu.
5. W skład Rady Polityki Pieniężnej wchodzi Prezes Narodowego Banku Polskiego jako przewodniczący oraz osoby wyróżniające się wiedzą z zakresu finansów powoływane na 6 lat, w równej liczbie przez Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm i Senat.
6. Rada Polityki Pieniężnej ustala corocznie założenia polityki pieniężnej i przedkłada je do wiadomości Sejmowi równocześnie z przedłożeniem przez Radę Ministrów projektu ustawy budżetowej. Rada Polityki Pieniężnej, w ciągu 5 miesięcy od zakończenia roku budżetowego, składa Sejmowi sprawozdanie z wykonania założeń polityki pieniężnej.
7. Organizację i zasady działania Narodowego Banku Polskiego oraz szczegółowe zasady powoływania i odwoływania jego organów określa ustawa.

ROZDZIAŁ XI**STANY NADZWYCZAJNE****Art. 228.**

1. W sytuacjach szczególnych zagrożeń, jeżeli zwykłe środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny: stan wojenny, stan wyjątkowy lub stan klęski żywiołowej.
2. Stan nadzwyczajny może być wprowadzony tylko na podstawie ustawy, w drodze rozporządzenia, które podlega dodatkowemu podaniu do publicznej wiadomości.

3. Zasady działania organów władzy publicznej oraz zakres, w jakim mogą zostać ograniczone wolności i prawa człowieka i obywatela w czasie poszczególnych stanów nadzwyczajnych, określa ustawa.
4. Ustawa może określić podstawy, zakres i tryb wyrównywania strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela.
5. Działania podjęte w wyniku wprowadzenia stanu nadzwyczajnego muszą odpowiadać stopniowi zagrożenia i powinny zmierzać do jak najszybszego przywrócenia normalnego funkcjonowania państwa.
6. W czasie stanu nadzwyczajnego nie mogą być zmienione: Konstytucja, ordynacje wyborcze do Sejmu, Senatu i organów samorządu terytorialnego, ustawa o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej oraz ustawy o stanach nadzwyczajnych.
7. W czasie stanu nadzwyczajnego oraz w ciągu 90 dni po jego zakończeniu nie może być skrócona kadencja Sejmu, przeprowadzane referendum ogólnokrajowe, nie mogą być przeprowadzane wybory do Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, a kadencje tych organów ulegają odpowiedniemu przedłużeniu. Wybory do organów samorządu terytorialnego są możliwe tylko tam, gdzie nie został wprowadzony stan nadzwyczajny.

Art. 229.

W razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa.

Art. 230.

1. W razie zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić, na czas oznaczony, nie dłuższy niż 90 dni, stan wyjątkowy na części albo na całym terytorium państwa.
2. Przedłużenie stanu wyjątkowego może nastąpić tylko raz, za zgodą Sejmu i na czas nie dłuższy niż 60 dni.

Art. 231.

Rozporządzenie o wprowadzeniu stanu wojennego lub wyjątkowego Prezydent Rzeczypospolitej przedstawia Sejmowi w ciągu 48 godzin od podpisania rozporządzenia. Sejm niezwłocznie rozpatruje rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej. Sejm może je uchylić bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Art. 232.

W celu zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia Rada Ministrów może wprowadzić na czas oznaczony, nie dłuższy niż 30 dni, stan klęski żywiołowej na części albo na całym terytorium państwa. Przedłużenie tego stanu może nastąpić za zgodą Sejmu.

Art. 233.

1. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w czasie stanu wojennego i wyjątkowego nie może ograniczać wolności i praw określonych w art. 30 (godność człowieka), art. 34 i art. 36 (obywatelstwo), art. 38 (ochrona życia), art. 39, art. 40 i art. 41 ust. 4 (humanitarne traktowanie), art. 42 (ponoszenie odpowiedzialności karnej), art. 45 (dostęp do sądu), art. 47 (dobra osobiste), art. 53 (sumienie i religia), art. 63 (petycje) oraz art. 48 i art. 72 (rodzina i dziecko).
2. Niedopuszczalne jest ograniczenie wolności i praw człowieka i obywatela wyłącznie z powodu rasy, płci, języka, wyznania lub jego braku, pochodzenia społecznego, urodzenia oraz majątku.
3. Ustawa określająca zakres ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela w stanie klęski żywiołowej może ograniczać wolności i prawa określone w art. 22 (wolność działalności gospodarczej), art. 41 ust. 1, 3 i 5 (wolność osobista), art. 50 (nienaruszalność mieszkania), art. 52 ust. 1 (wolność poruszania się i pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej), art. 59 ust. 3 (prawo do strajku), art. 64 (prawo własności), art. 65 ust. 1 (wolność pracy), art. 66 ust. 1 (prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy) oraz art. 66 ust. 2 (prawo do wypoczynku).

Art. 234.

1. Jeżeli w czasie stanu wojennego Sejm nie może zebrać się na posiedzenie, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów wydaje rozporządzenia z mocą ustawy w zakresie i w granicach określonych w art. 228 ust. 3-5. Rozporządzenia te podlegają zatwierdzeniu przez Sejm na najbliższym posiedzeniu.
2. Rozporządzenia, o których mowa w ust. 1, mają charakter źródeł powszechnie obowiązującego prawa.

ROZDZIAŁ XII

ZMIANA KONSTYTUCJI

Art. 235.

1. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów, Senat lub Prezydent Rzeczypospolitej.
2. Zmiana Konstytucji następuje w drodze ustawy uchwalonej w jednakowym brzmieniu przez Sejm i następnie w terminie nie dłuższym niż 60 dni przez Senat.
3. Pierwsze czytanie projektu ustawy o zmianie Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż trzydziestego dnia od dnia przedłożenia Sejmowi projektu ustawy.
4. Ustawę o zmianie Konstytucji uchwała Sejm większością co najmniej 2/3 głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów oraz Senat bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
5. Uchwalenie przez Sejm ustawy zmieniającej przepisy rozdziałów I, II lub XII Konstytucji może odbyć się nie wcześniej niż sześćdziesiątego dnia po pierwszym czytaniu projektu tej ustawy.
6. Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, podmioty określone w ust. 1 mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do Marszałka Sejmu, który zarządza niezwłocznie przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku. Zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli za tą zmianą opowiedziała się większość głosujących.
7. Po zakończeniu postępowania określonego w ust. 4 i 6 Marszałek Sejmu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej uchwaloną ustawę do podpisu. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawę w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia i zarządza jej ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

WYDRUKUJ TEN ZAŁĄCZNIK W 1 EGZEMPLARZU

Losy wyznaczające kolejność podchodzenia do stanowisk.

1 2 3 4

2 3 4 1

3 4 1 2

4 1 2 3

WYDRUKUJ TEN ZAŁĄCZNIK W 1 EGZEMPLARZU

Karta do zbierania punktów – zespół 1

Stanowisko	1	2	3	4
Punkty				

Suma:

Karta do zbierania punktów – zespół 2

Stanowisko	1	2	3	4
Punkty				

Suma:

Karta do zbierania punktów – zespół 3

Stanowisko	1	2	3	4
Punkty				

Suma:

Karta do zbierania punktów – zespół 4

Stanowisko	1	2	3	4
Punkty				

Suma:

KLUCZ ODPOWIEDZI

Materiał dla prowadzącego/prowadzącej

Odpowiedzi do zadania 1.

1, 2, 4, 6, 9

Odpowiedzi do zadania 2.

(Na podstawie Konstytucji RP, informacji z internetowych stron Sejmu i Senatu.)

Kompetencje własne Sejmu RP

1. Sejm uczestniczy w tworzeniu rządu, udzielając wotum zaufania powołanej przez Prezydenta RP Radzie Ministrów lub samodzielnie wybierając Prezesa Rady Ministrów i proponowany przez niego skład rządu.
2. Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów poprzez interpelacje i zapytania poselskie, na które musi udzielać odpowiedzi Prezes Rady Ministrów lub pozostali członkowie Rady Ministrów. W ramach swych uprawnień Sejm może żądać informacji w danej sprawie od członka lub członkini rządu w formie pisemnej lub ustnej na posiedzeniu Sejmu lub komisji.
3. Zarządza ogólnokrajowe referendum.
4. Udziela wotum nieufności poszczególnym ministrom bądź całemu rządowi.
5. Sejm w drodze ustawy upoważnia Prezydenta RP do ratyfikowania i wypowiedzania niektórych umów międzynarodowych.
6. Sejm decyduje w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej o stanie wojny i o zawarciu pokoju. Sejm może podjąć uchwałę o stanie wojny jedynie w razie zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umów międzynarodowych wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji.
7. W ramach realizowania funkcji kontrolnej Sejm debatuje corocznie nad wykonaniem przez rząd ustawy budżetowej, opierając się na opinii Najwyższej Izby Kontroli, a efektem dokonanej oceny jest udzielenie bądź nieudzielenie absolutorium dla rządu.
8. Sejm powołuje członków i członkinie Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu, część składu Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Krajowej Rady Sądownictwa i Rady Polityki Pieniężnej.
9. W ramach realizowania funkcji kontrolnej Sejm debatuje corocznie nad wykonaniem przez rząd ustawy budżetowej, opierając się na opinii Najwyższej Izby Kontroli, a efektem dokonanej oceny jest udzielenie bądź nieudzielenie absolutorium dla rządu.
10. Sejm rozpatruje sprawozdania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, jak również wysłuchuje corocznej informacji Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie stanu przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela.
11. Pracuje nad ustawą: w trzech czytaniach, po wprowadzeniu poprawek Senatu, po zawetowaniu ustawy przez prezydenta.
12. Powołuje komisje śledcze.

Kompetencje własne Senatu RP

1. Konstytucja powierza Marszałkowi/Marszałkini Senatu i grupie 30 senatorów/senatorek obowiązek czuwania nad przestrzeganiem jej postanowień, dając im możliwość występowania do Trybunału Konstytucyjnego z wnioskami w sprawach dotyczących zgodności prawa z ustawą zasadniczą, a także zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych.
2. Zaangażowanie tej izby we współdziałanie z organizacjami polonijnymi w różnych krajach świata nawiązuje do tradycji II Rzeczypospolitej oraz do aktualnej praktyki uczestnictwa Senatu we współpracy międzynarodowej.
3. Senat rozpatruje sprawozdania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji – organu powołanego do stania na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji. Odrzucenie sprawozdania przez Senat stanowi jedną z przestąnek wygaśnięcia kadencji wszystkich członków i członkiń Krajowej Rady.
4. Senat rozpatruje sprawozdania oraz informacje przedstawiane przez Trybunał Konstytucyjny, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Prezesa Instytutu Pamięci Narodowej.
5. Udziela zgody na referendum inicjowane przez Prezydenta RP.
6. Pracuje nad ustawą po jej uchwaleniu w Sejmie (po trzech czytaniach).

Kompetencje wspólne Sejmu RP i Senatu RP

1. Tworzą lub inicjują zmiany ustawy konstytucyjnej (funkcja ustrojodawcza).
2. Tworzą ogólne i powszechnie obowiązujące akty prawne (funkcja ustawodawcza).
3. Mają prawo inicjatywy ustawodawczej.
4. Sejm, za zgodą Senatu, powołuje Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich i Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.
5. Obydwie Izby na równych prawach uchwalają ustawę o wyrażeniu zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej, na podstawie której ma nastąpić przekazanie kompetencji organów władzy państwowej w niektórych sprawach organowi międzynarodowemu lub organizacji międzynarodowej.
6. Rada Ministrów współpracuje z Sejmem i Senatem w sprawach związanych z członkostwem Rzeczypospolitej w Unii Europejskiej, w szczególności w zakresie stanowienia prawa unijnego, wnoszenia skarg do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz sprawowania przez przedstawicieli rządu prezydencji składów Rady.
7. Wspólne obrady Sejmu i Senatu to Zgromadzenie Narodowe.

LEKCJA 2

Referendum – jak to działa?

CELE LEKCJI I KRYTERIA SUKCESU

CEL

1. Dowiem się, jaką rolę pełni referendum w polskim systemie politycznym.

2. Zrozumiem potrzebę udziału w referendum.

3. Poznam i zrozumiem różnicę między rodzajami referendów ogólnokrajowych.

4. Będę potrafił/potrafiła scharakteryzować istotę referendum lokalnego w Polsce.

ODPOWIADAJĄCE CELOWI KRYTERIUM

Znam pojęcie demokracji bezpośredniej i wiem, że referendum jest jej formą. Podaję przykłady zastosowania referendum w ważnych, historycznych momentach rozwoju naszego kraju.

Wiem, jak referendum łączy się z moimi obywatelskimi prawami i obowiązkami. Potrafię odpowiedzieć na pytanie: „Dlaczego powinienem/powinnam lub nie powinienem/nie powinienam głosować w referendum?”.

Potrafię wymienić trzy rodzaje referendów ogólnokrajowych w Polsce oraz krótko je scharakteryzować z naciskiem na prawo do ich zarządzania oraz na obszary, których nie można poddać pod głosowanie w referendum.

Wiem, kto posiada prawo inicjatywy oraz w jakich sprawach może odbyć się referendum lokalne.

CZAS TRWANIA

45 min.

POTRZEBNE MATERIAŁY

- załączniki nr **1**, **2**, **3**;
- flipchart, mazaki;
- plan gminy/powiatu/województwa/miasta;
- karteczki samoprzylepne, taśma klejąca

PRZEBIEG ZAJĘĆ

PYTANIE WPROWADZAJĄCE W TEMATYKĘ, PRZEDSTAWIENIE CEŁÓW

 5 minut

- 1** Zapytaj klasę, co to jest demokracja bezpośrednia? Jaka jest współcześnie najbardziej znana jej forma?
- 2** Na środku tablicy zapisz słowo „referendum”. Poproś uczniów i uczennice o podanie skojarzeń związanych z tym słowem. Każde skojarzenie zapisuj obok poprzedniego tak, aby było miejsce na dodanie kolejnych słów. Zapisz ok. 10-15 skojarzeń. Następnie poproś, aby każdy podszedł do tablicy i zaznaczył kropkami te skojarzenia, które są jego/jej zdaniem najbardziej adekwatne do terminu „referendum” (każdy może wykorzystać 3 kropki). Podsumuj ćwiczenie i upewnij się, że wszyscy rozumieją omawiany termin.
- 3** Przedstaw cele zajęć znajdujące się na początku scenariusza.

ZADANIE 1

 15 minut

W tym zadaniu możesz wykonać obie jego części lub tylko część drugą – w zależności od tego, jakim czasem dysponujesz.

Część 1:

Podziel klasę na 4 grupy i każdej rozdaj **załącznik nr 1**. Zadaniem każdej grupy jest dopasowanie nazw referendów do ich opisów. Grupy ze sobą konkurują, a wygrywa ta, która jako pierwsza zrobi to prawidłowo. Następnie zapytaj uczniów i uczennice, czy wiedzą, jakie były wyniki referendów oznaczonych numerami 1-3, które z nich były ważne (wiążące) i dlaczego. Zapytaj, jaka jest różnica między referendami nr 1-3 a referendum nr 4 (ogólnopolskie vs lokalne). Wskaż, że referenda nr 1-3 to były wszystkie referenda ogólnopolskie, jakie odbyły się po 1989 r.

Część 2:

Podziel klasę na 4 grupy (lub wykorzystaj podział z części 1). Rozdaj każdej grupie **załącznik nr 2** (inny wariant dla każdej z grup) i **załącznik nr 3** (taki sam dla wszystkich). Zadanie polega na wcielaniu się w członków i członkinie komitetu przygotowującego referendum. Każda grupa przygotowuje inny rodzaj referendum – ogólnokrajowe (w szczególnej sprawie; w sprawie ratyfikacji umowy międzynarodowej; konstytucyjne) oraz lokalne.

Poinformuj uczniów i uczennice, że powinni:

1. na podstawie porównania załączników nr **2** i **3** określić, jakiego rodzaju referendum mają przygotować (wskazać prawidłową nazwę „swojego” referendum). Wskaż, że nazwy referendów podane są w tytułach materiałów w **załączniku nr 3**;
2. z **załącznika nr 3** wybrać ustawodawstwo odpowiadające rodzajowi referendum, jaki otrzymali w danej grupie;
3. na podstawie wybranego ustawodawstwa odpowiedzieć na pytania zawarte w załącznikach.

Wyjaśnij, że każda grupa (z wyjątkiem grupy, która otrzyma referendum lokalne) może podzielić się na dwie podgrupy, z których jedna będzie analizować fragmenty Konstytucji RP, a druga – ustaw.

Pozostaw grupom około 5-7 min. na przygotowanie się. W tym czasie grupy spisują na flipchartach odpowiedzi na pytania z **załącznika nr 2** (poproś, aby zrobili to skrótowo, ale starannie – tak, aby po zajęciach można je było zawiesić na ścianie lub zrobić im zdjęcia). Następnie poproś, aby każda grupa zaprezentowała na forum (maksymalnie przez 2 min.) referendum, którym się zajmowała.

ZADANIE 2

Zawieś w widocznym i łatwo dostępnym miejscu plan waszej gminy/powiatu/województwa/miasta (postaraj się, aby był to teren, z którym uczniowie i uczennice są szczególnie związani i potrafią o nim rozmawiać). Wyjaśnij, że referendum lokalne odbywa się w różnych regionach Polski i jest instrumentem, który umożliwia lokalnej społeczności wpływanie na decyzje i prace samorządów.

Rozdaj każdej osobie po jednej karteczce samoprzylepnej. Następnie wyjaśnij, że każdy powinien wczuć się w rolę mieszkańca lub mieszkanki terytorium, które przedstawia plan. Zadaniem uczestników i uczestniczek jest zapisanie na karteczce kwestii lokalnej związanej z omawianym terenem, którą można poddać pod referendum. Ważne jest, aby każdą propozycję umiejscowić w przestrzeni planu – np. sprawę odwołania wójta/burmistrza/prezydenta – tam, gdzie znajduje się siedziba władz; sprawę likwidacji lokalnej szkoły – przy zaznaczonym budynku szkoły itp.

Pamiętaj, aby poinformować młodzież, że przedmiotem referendum lokalnego mogą być tylko kwestie leżące w kompetencjach samorządów (np. za pomocą referendum lokalnego można rozstrzygnąć losy konkretnej placówki szkolnej w danej miejscowości, jednak nie można decydować w kwestii pójścia sześciolatków do szkoły). Wynik referendum musi być też zgodny z prawem (np. nie jest możliwe ustalenie w drodze referendum postawienia bramki i pobierania opłat za korzystanie z lokalnej obwodnicy). Zwróć też uwagę, że przedmiotem referendum nie mogą być kwestie, które już są w toku (np. budowa hali sportowej, która już się rozpoczęła).

Podsumuj zadanie. Możesz podać kolejne przykłady kwestii, których nie można poddać pod głosowanie w referendum lokalnym.

ZADANIE 3

Podziel młodzież na grupy dwuosobowe (jeśli liczba osób będzie nieparzysta, dopuszczalna jest jedna grupa trzyosobowa). Zadaniem każdej pary lub zespołu trzyosobowego jest ustalenie i wypisanie argumentów „za” i „przeciw” referendum.

Następnie połącz uczniów i uczennice w czwórki (po dwie pary razem) i poproś o wymianę argumentów i ewentualne uzupełnienie notatek. W kolejnym etapie czwórki łączą się w ósemki i wymieniają uwagami, a później ósemki w szesnastki, ponownie wymieniając poglądy.

W końcowej fazie pozostają dwie grupy, które przytaczają swoje argumenty. Zadbaj o to, aby spisać na tablicy lub flipcharcie wszystkie argumenty „za” i „przeciw”. Podsumuj zadanie i zapytaj, czy argumenty „przeciw” można w jakiś sposób podważyć.

Zadanie dodatkowe w ramach podsumowania (jeśli wystarczy czasu):

Zaprezentuj grupie różne przedmioty, np. klucze, świnkę skarbonkę, menu z restauracji, kawałek kredy. Następnie poproś, aby uczniowie i uczennice stworzyli odpowiadające im metafory na zasadzie: „Referendum jest jak klucze, ponieważ...” (np.: „Referendum jest jak klucze, ponieważ otwiera nowe możliwości” lub: „Referendum jest jak menu, ponieważ daje wybór...”).

Praca domowa (do wyboru):

1. Sprawdź, co to jest demokracja elektroniczna oraz w jakich krajach próbowano ją wdrażać. Jakie są argumenty „za” i „przeciw” jej stosowaniu? Jak wyobrażasz sobie jej zastosowanie w Polsce – w warunkach ogólnopolskich i lokalnych?
2. Sprawdź, czy w Twoim regionie odbyły się jakieś referenda. Czego dotyczyły? Jak przebiegały? Jaki był ich rezultat?

Instrukcja: Przeczytaj fragmenty artykułów dotyczących różnych polskich referendów. Dopasuj odpowiednią nazwę do każdego referendum.

RODZAJE REFERENDUM

Referendum w sprawie przyjęcia ustawy zmieniającej Konstytucję RP	Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej	Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa	Referendum lokalne
---	---	---	--------------------

- 1.** W ogólnonarodowym referendum, które odbyło się 25 maja 1997 r., 52 proc. głosujących opowiedziało się za nową ustawą zasadniczą. Do urn udało się niemal 43 proc. uprawnionych. Nowa Konstytucja RP została uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe 2 kwietnia 1997 r. Prace nad nią trwały 8 lat.

Źródło: polskieradio.pl (<http://www.polskieradio.pl/39/248/Artykul/611561,Referendum-konstytucyjne>).

Pytanie referendalne:

1. Czy jesteś za przyjęciem Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r.?

- 2.** 18 lutego 1996 r. odbyły się dwa referenda: o powszechnym uwłaszczeniu obywateli (zarządzone przez ówczesnego prezydenta Lecha Wałęsę 29 listopada 1995 r.) i tzw. prywatyzacyjne – o niektórych kierunkach wykorzystania majątku państwowego (zarządzone przez Sejm 21 grudnia 1995 r.). Oba ze względu na zbyt niską frekwencję okazały się niewiążące.

Źródło: lex.pl (<http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/od-1989-r-polacy-wypowiadali-sie-w-referendach-cztery-razy>).

Pytania referendalne:

Referendum prywatyzacyjne:

1. Czy jesteś za tym, aby zobowiązania wobec emerytów i rencistów oraz pracowników sfery budżetowej, wynikające z orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, były zaspokojone z prywatyzowanego majątku państwowego?
2. Czy jesteś za tym, aby część prywatyzowanego majątku państwowego zasilila powszechne fundusze emerytalne?
3. Czy jesteś za tym, aby zwiększyć wartość świadectw udziałowych Narodowych Funduszy Inwestycyjnych przez objęcie tym programem dalszych przedsiębiorstw?
4. Czy jesteś za uwzględnieniem w programie uwłaszczeniowym bonów prywatyzacyjnych?

Referendum uwłaszczeniowe:

1. Czy jesteś za przeprowadzeniem powszechnego uwłaszczenia obywateli?

3. Dziesięć lat temu, 7-8 czerwca 2003 r. Polacy głosowali w referendum akcesyjnym na rzecz przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Za wejściem Polski do Unii Europejskiej opowiedziało się 77 proc., zaś przeciwnych było 23 proc. Referendum było wiążące, bo frekwencja przekroczyła wymagany konstytucyjny próg i wyniosła 59 proc.

Źródło: schuman.pl (<http://schuman.pl/pl/fundacja/historia-fundacji-schumana/referendum-akcesyjne-do-unii-europejskiej>).

Pytanie referendalne:

1. Czy wyraża Pani/Pan zgodę na przystąpienie Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej?

4. Referendum [...] będzie dotyczyć ważnych dla miasta spraw związanych z przyszłością i rozwojem Wrocławia.

„Jest kilka ważnych spraw dla Wrocławia o wymiarze referendalnym. Dotyczą one bliższej i dalszej przyszłości naszego miasta. Chciałbym wokół nich zorganizować dyskusję społeczną, a następnie zapytać o nie wrocławian we wrześniu. Wybory i referenda to święto demokracji, zachęcam wrocławian, by wzięli w nim udział” – mówi prezydent Wrocławia Rafał Dutkiewicz.

Źródło: wroclaw.pl (<http://www.wroclaw.pl/bedzie-referendum-zdecydowali-radni>).

Pytania referendalne:

1. Czy jesteś za ochroną historycznego centrum Wrocławia poprzez stopniowe ograniczanie ruchu samochodowego w centrum, czyli na obszarze Parku Kulturowego „Stare Miasto”?
2. Czy jesteś za tym, aby w przyszłości we Wrocławiu powstało metro?
3. Czy jesteś za tym, aby w przyszłości Wrocław ubiegał się o organizację imprez kulturalnych i sportowych o znaczeniu międzynarodowym, takich jak Europejska Stolica Kultury 2016 i World Games 2017?
4. Czy jesteś za zwiększeniem nakładów na rewitalizację kamienic oraz wnętrz międzyblokowych i podwórek?

Jesteście grupą posłów i posłanek należących do partii mającej 1/3 miejsc w parlamencie. Od pewnego czasu nurtuje was pewna kwestia związana z wolnościami i prawami osobistymi obywateli i obywaterek RP. Sprawa wydaje się wam na tyle ważna, że zasługuje na wprowadzenie odpowiedniego zapisu w II rozdziale Konstytucji RP. Aby wasz projekt ustawy o zmianie Konstytucji miał poparcie społeczne, postanawiacie doprowadzić do zorganizowania referendum, które podda pod głosowanie wasz pomysł.

Dowiedzcie się:

- a. Czy w waszej sytuacji możliwe jest staranie się o przeprowadzenie referendum?
- b. Dlaczego zmiany, które chcecie wprowadzić, mogą być przedmiotem referendum?
- c. Jakie kroki należy podjąć, aby doprowadzić do przeprowadzenia referendum?
- d. Jakie warunki muszą być spełnione, aby referendum było ważne?

Polska jako część społeczności międzynarodowej stanęła przed decyzją w sprawie ratyfikacji pewnej bardzo ważnej umowy międzynarodowej, która wiąże się z przekazaniem w kilku kwestiach organowi międzynarodowemu kompetencji organów władzy państwowej. Ze względu na to, że jest to sprawa kluczowa dla przyszłości kraju, Prezydent RP zaproponował zorganizowanie referendum i zwrócił się do was jako do Senatu RP w kwestii zgody na jego przeprowadzenie.

Dowiedzcie się:

- a. Jaka jest rola Prezydenta RP i Senatu RP w tym przypadku?
- b. Czy ktoś inny może zaproponować referendum w tej sprawie?
- c. Dlaczego omawiana sprawa może być przedmiotem referendum?
- d. Jakie warunki muszą być spełnione, aby referendum było ważne?

Jesteście grupą polskich obywateli i obywaterek, która od pewnego czasu walczy o przeforsowanie w polskim prawie pewnej bardzo ważnej sprawy, mającej szczególne znaczenie dla kraju. Nie dotyczy ona spraw finansowych, obronności państwa ani amnestii. O tym, że sprawa jest ważna, może świadczyć fakt, że już kilkaset tysięcy osób podpisało się pod waszym wnioskiem o zorganizowanie ogólnopolskiego referendum w tej sprawie.

Dowiedzcie się:

- a. Jakie kroki należy podjąć, aby doprowadzić do referendum?
- b. Kto zdecyduje o tym, czy referendum się odbędzie?
- c. Czy ktoś inny może zaproponować referendum w tej sprawie?
- d. Dlaczego omawiana sprawa może być przedmiotem referendum?
- e. Jakie warunki muszą być spełnione, aby referendum było ważne?

Jesteście grupą mieszkańców i mieszkanek gminy X. Jest was na razie siedmioro, jednak wiecie, że wasz pomysł w sprawie pewnego rozwiązania gospodarczego na pewno znajdzie szersze poparcie wśród lokalnej społeczności (bo znacznie ułatwi jej funkcjonowanie). Aby poddać go pod szerszą dyskusję i uzyskać poparcie w gminie, postanawiacie zorganizować referendum w tej sprawie.

Dowiedzcie się:

- a. Jakie kroki należy podjąć, aby doprowadzić do referendum?
- b. Kto zdecyduje o tym, czy referendum się odbędzie?
- c. Czy ktoś inny może zaproponować referendum w tej sprawie?
- d. Dlaczego omawiana sprawa może być przedmiotem referendum?
- e. Jakie warunki muszą być spełnione, aby referendum było ważne?

Materiał 1: Referendum w sprawie przyjęcia ustawy zmieniającej Konstytucję RP**Konstytucja RP z 1997 r.****Referendum****Art. 125.**

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.
2. Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent RP za zgodą Senatu, wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
3. Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący. [...]

Zmiana Konstytucji RP**Art. 235.**

1. Projekt ustawy o zmianie Konstytucji może przedłożyć co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów i posłanek, Senat RP lub Prezydent RP. [...]
6. Jeżeli ustawa o zmianie Konstytucji dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, podmioty określone w ust. 1 mogą zażądać, w terminie 45 dni od dnia uchwalenia ustawy przez Senat, przeprowadzenia referendum zatwierdzającego. Z wnioskiem w tej sprawie podmioty te zwracają się do Marszałka Sejmu RP, który zarządza niezwłocznie przeprowadzenie referendum w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku. Zmiana Konstytucji zostaje przyjęta, jeżeli za tą zmianą opowiedziała się większość głosujących. [...]

USTAWA**z dnia 14 marca 2003 r.
o referendum ogólnokrajowym****Rozdział 10****Referendum zatwierdzające zmianę Konstytucji RP****Art. 77.**

1. Z wnioskiem do Marszałka Sejmu RP o przeprowadzenie referendum, o którym mowa w art. 235 ust. 6 Konstytucji, mogą wystąpić:
 - 1) co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów;
 - 2) Senat RP;
 - 3) Prezydent RP.

Art. 78.

1. Pytanie w referendum rozpoczyna się od słów:
„Czy jesteś za przyjęciem zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., dokonanej ustawą z dnia ... (tytuł ustawy)?”.

Art. 79.

1. Przyjęcie w referendum zmiany Konstytucji następuje wówczas, gdy opowiedziała się za nią większość głosujących.

Materiał 2: Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej**Konstytucja RP z 1997 r.****Art. 90.**

1. Rzeczpospolita Polska może na podstawie umowy międzynarodowej przekazać organizacji międzynarodowej lub organowi międzynarodowemu kompetencje organów władzy państwowej w niektórych sprawach. [...]
3. Wyrażenie zgody na ratyfikację takiej umowy może być uchwalone w referendum ogólnokrajowym zgodnie z przepisem art. 125.
4. Uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację podejmuje Sejm RP bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

Referendum**Art. 125.**

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.
2. Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm RP bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent RP za zgodą Senatu, wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
3. Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący. [...]

USTAWA

z dnia 14 marca 2003 r.

o referendum ogólnokrajowym**Rozdział 8****Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa****Art. 60.**

W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa referendum ma prawo zarządzić:

1. Sejm RP, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów i posłanek, lub
2. Prezydent RP, za zgodą Senatu, wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów i senatorek.

Rozdział 9**Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej****Art. 69.**

Prezes Rady Ministrów zawiadamia Marszałka Sejmu o podpisaniu umowy, której ratyfikacja wymaga zgody wyrażonej w trybie art. 90 ust. 2-4 Konstytucji RP, przesyłając jednocześnie Sejmowi tekst tej umowy wraz z załącznikami.

Art. 70.

1. O wyborze trybu wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej w drodze referendum decyduje Sejm, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów i posłanek.
2. O podjęciu uchwały, o której mowa w ust. 1, Marszałek Sejmu zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów. [...]

Art. 71.

1. Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej może zarządzić Sejm lub Prezydent RP za zgodą Senatu na zasadach i w trybie określonych w art. 60.

Art. 73.

1. Wynik referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy, o której mowa w art. 69, jest wiążący, jeżeli wzięta w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania.

Materiał 3: Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa**Konstytucja RP z 1997 r.****Referendum****Art. 125.**

1. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa może być przeprowadzone referendum ogólnokrajowe.
2. Referendum ogólnokrajowe ma prawo zarządzić Sejm RP bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów lub Prezydent RP za zgodą Senatu, wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.
3. Jeżeli w referendum ogólnokrajowym wzięło udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania, wynik referendum jest wiążący. [...]

USTAWA**z dnia 14 marca 2003 r.
o referendum ogólnokrajowym****Rozdział 8****Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa****Art. 60.**

W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa referendum ma prawo zarządzić:

1. Sejm RP, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów i posłanek, lub
2. Prezydent RP, za zgodą Senatu, wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów i senatorek.

Art. 61.

1. Sejm może postanowić o poddaniu pod referendum określonej sprawy z własnej inicjatywy, a także na wniosek Senatu, Rady Ministrów lub obywateli. W przypadku gdy Sejm, w drodze uchwały, nie uwzględni wniosku o przeprowadzenie referendum, Marszałek Sejmu informuje o tym wnioskodawcę.
2. Wniosek o zarządzenie referendum powinien określać propozycje pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum. [...]

Art. 63.

1. Sejm może postanowić o poddaniu określonej sprawy pod referendum z inicjatywy obywateli, którzy dla swojego wniosku uzyskają poparcie co najmniej 500 000 osób, mających prawo udziału w referendum.
2. Referendum z inicjatywy obywateli nie może dotyczyć:
 - 1) wydatków i dochodów, w szczególności podatków oraz innych danin publicznych;
 - 2) obronności państwa;
 - 3) amnestii. [...]

Art. 66.

1. Wynik referendum jest wiążący, jeżeli wzięła w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania. [...]

Materiał 4: Referendum lokalne

USTAWA
z dnia 14 marca 2003 r.
o referendum ogólnokrajowym

Rozdział 1
Przepisy ogólne**Art. 2.**

1. W referendum lokalnym, zwanym dalej „referendum”, mieszkańcy jednostki samorządu terytorialnego jako członkowie wspólnoty samorządowej wyrażają w drodze głosowania swoją wolę:
 - 1) W sprawie odwołania organu stanowiącego tej jednostki;
 - 2) co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej tej wspólnoty, mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów danej jednostki;
 - 3) w innych istotnych sprawach, dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi łączących tę wspólnotę. [...]

Art. 4.

Referendum przeprowadza się, z zastrzeżeniem art. 5 ust. 1, z inicjatywy organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego lub na wniosek co najmniej:

1. 10 proc. uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy albo powiatu;
2. 5 proc. uprawnionych do głosowania mieszkańców województwa.

Rozdział 3
Przepisy ogólne dotyczące referendum przeprowadzanego na wniosek mieszkańców**Art. 11.**

1. Z inicjatywą przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego wystąpić może:
 - 1) grupa co najmniej 15 obywateli i obywaterek, którym przysługuje prawo wybierania do organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego, a w odniesieniu do referendum gminnego – także pięciu obywateli i obywaterek, którym przysługuje prawo wybierania do rady gminy;
 - 2) statutowa struktura terenowa partii politycznej, działająca w danej jednostce samorządu terytorialnego;
 - 3) organizacja społeczna posiadająca osobowość prawną, której statutowym terenem działania jest co najmniej obszar danej jednostki samorządu terytorialnego.
2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, zwane są dalej „inicjatorami referendum”.

Art. 12.

1. Inicjator referendum powiadamia na piśmie przewodniczącego zarządu danej jednostki samorządu terytorialnego, a w gminie wójta (burmistrza, prezydenta miasta), o zamiarze wystąpienia z inicjatywą przeprowadzenia referendum. [...]

Art. 14.

1. W terminie 60 dni od dnia powiadomienia, o którym mowa w art. 12 ust. 1, inicjator przeprowadzenia referendum zbiera podpisy mieszkańców uprawnionych do wybierania organu stanowiącego danej jednostki samorządu terytorialnego, którzy chcą poprzeć inicjatywę w tej sprawie.

Rozdział 4
Referendum na wniosek mieszkańców w sprawach innych niż odwołanie organu jednostki samorządu terytorialnego**Art. 17.**

1. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę w sprawie przeprowadzenia referendum, jeżeli wniosek mieszkańców spełnia wymogi ustawy oraz nie prowadzi do rozstrzygnięć sprzecznych z prawem. Organ stanowiący jest związany treścią wniosku.

Rozdział 8
Tryb przeprowadzania oraz ustalania i ogłaszania wyników referendum**Art. 55.**

1. Referendum jest ważne, jeżeli wzięto w nim udział co najmniej 30 proc. uprawnionych do głosowania, z zastrzeżeniem ust. 2. [...]

LEKCJA 3

Świadomy wybór

CELE LEKCJI I KRYTERIA SUKCESU

CEL

1. Zrozumiem, dlaczego w demokratycznym państwie kluczowe jest świadome głosowanie.
2. Poznam mechanizmy podejmowania decyzji wyborczych przez obywateli i obywatelki.
3. Będę potrafił/potrafiła powiedzieć, jakie kryteria są dla mnie najważniejsze przy wyborze kandydatów i kandydatek w wyborach.

ODPOWIADAJĄCE CELOWI KRYTERIUM

- Wyjaśnię, dlaczego świadome głosowanie ma podobne znaczenie do wysokiej frekwencji wyborczej. Zdaję sobie sprawę z wagi każdego głosu.
- Potrafię wskazać, jakie mechanizmy wpływają na moje decyzje wyborcze.
- Potrafię postugiwać się poznanym na lekcji modelem eksperymentów poznawczych i samodzielnie je przeprowadzać.

CZAS TRWANIA

50 min.

POTRZEBNE MATERIAŁY

- [załącznik nr 1](#)

PRZEBIEG ZAJĘĆ

WPROWADZENIE – ZADANIE PYTANIA KLUCZOWEGO, PRZEDSTAWIENIE CELÓW

 5 minut

Istnieją różne kontrowersyjne stwierdzenia na temat polityki. Często słyszymy je na ulicy, w autobusie, telewizji: „Politycy robią ludziom wodę z mózgu?”, „Politycy są produktami w rodzaju proszku do prania”... Takie podejście często powoduje, że odwracamy się od polityki. Dlatego zamiast drwić, spróbujmy zrozumieć, na czym polega świadomy wybór, który musimy podjąć, kiedy trafia do nas informacja od polityka lub polityczki.

Przedstaw uczniom i uczennicom cele i kryteria z tabeli zamieszczonej na początku scenariusza.

ZADANIE 1 – ANALIZA PRZEKAZU WYBORCZEGO

 15 minut

Zaprezentuj klasie spoty kandydatów z kampanii prezydenckiej z 1995 r. Niezależnie od swoich przekonań politycznych, każdy uczeń i uczennica powinien wynotować po dwóch stronach kartki elementy przekazu, które są:

- informacjami (dane, fakty);
- opiniami, komentarzami lub zabiegami marketingowymi.

Niech uczniowie i uczennice zwrócą uwagę, czy wszystkie informacje zawarte w nagraniach mają związek z wyborami i polityką. Czy np. informacje dotyczące rodziny kandydata lub kandydatki powinny mieć wpływ na świadomy wybór przy urnie?

Link do filmu:

<https://www.youtube.com/watch?v=1faCjh8aPtQ>

ZADANIE 2 – ROZMOWA KWALIFIKACYJNA

Zadaj klasie pytanie: „Gdybyście byli pracodawcami, czego chcielibyście się dowiedzieć o osobie, którą mielibyście zatrudnić?” Uczniowie i uczennice mogą wymyślić sobie konkretny zawód. Niech w parach przygotowują trzy pytania, które zadaliby kandydatowi lub kandydatce podczas rozmowy kwalifikacyjnej. Zbierz przygotowane przez pary pytania i zapisz je na tablicy w kolumnie PRACOWNIK/PRACOWNICA w formie haseł, np. doświadczenia zawodowe, różnorodność wykonywanych wcześniej zadań, wykształcenie, znajomość języków obcych, umiejętność pracy w grupie itd.

Zapytaj klasę, czy są jakieś inne cechy dobrego pracownika lub pracownicy, których brakuje na tablicy. Możesz użyć pytań naprowadzających, które zwrócą uwagę na takie elementy jak prawdomówność, zaufanie do danej osoby, motywacja i zaangażowanie. Zwróć uwagę, że w demokracji urzędnicy/urzędniczki i politycy/polityczki to osoby, które jako społeczeństwo wybieramy do pracy dla nas przez kolejne kilka lat. Kampania to rozmowa kwalifikacyjna, a głosowanie – moment podjęcia decyzji o wyborze najlepszej naszym zdaniem osoby.

Na tablicy obok pierwszej kolumny dodaj drugą, zatytułowaną POLITYK/POLITYCZKA, i do każdego z elementów opisujących pracownika/pracownicę przyporządkuj wspólnie z uczniami i uczennicami element ważny przy wyborze polityka/polityczki – to może być po prostu powtórzenie tych elementów (np. w wypadku znajomości języków obcych) lub ich adaptacja (np. doświadczenie polityczne zamiast doświadczenia zawodowego). Na tym etapie należy zapytać grupę, czy jakieś inne cechy są ważne dla polityka/polityczki – może to być na przykład autorytet wśród obywateli i obywaterek (w tym jego lub jej przeciwników), zdolność koalicyjna, program (tego elementu nie może zabraknąć!) itp.

Na zakończenie podziel zapisane elementy na trzy grupy:

1. przygotowanie kandydata/kandydatki do pełnienia funkcji;
2. program kandydata/kandydatki;
3. zaufanie do kandydata/kandydatki,

aby uczniowie i uczennice mieli jasno przedstawione podstawowe zagadnienia związane ze świadomym głosowaniem.

ZADANIE 3 – CZYM JEST ŚWIADOME GŁOSOWANIE?

Zapisz na tablicy hasło „świadome głosowanie” i zdefiniuj je jako „wybór kandydatki lub kandydata, którego program jest spójny z naszymi poglądami, który jest naszym zdaniem dobrze przygotowany do pełnienia funkcji, o którą się ubiega i któremu ufamy”.

Podziel klasę na grupy (ok. czteroosobowe) i rozdaj uczniom i uczennicom po egzemplarzu karty pracy (**załącznik nr 1**), na której jest polecenie do wykonania. Daj uczniom i uczennicom czas na wypełnienie karty pracy.

Zapytaj grupy, jakie sposoby zdobywania informacji wydają im się po tym ćwiczeniu najbardziej przydatne (z których można pozyskać najwięcej przydatnych informacji). W podsumowaniu:

- wypisz na tablicy wnioski z pracy w grupach;
- zwróć uwagę na potrzebę krytycznego podejścia do tych informacji (każdy prezentuje się na rozmowie z jak najlepszej perspektywy, w czasie kampanii część polityków/polityczek i publicystów/publicystek może chcieć zaszkodzić innym) i sprawdzania ich w kilku źródłach;
- poinformuj o istnieniu dwóch narzędzi internetowych, które mogą w tym pomóc: **Latarnik wyborczy** (www.latarnikwyborczy.pl) i **Mam prawo wiedzieć** (www.mamprawowiedziec.pl);
- zwróć uwagę na konsekwencje głosowania „w ciemno” na popieraną partię. Aby podjąć decyzję świadomie, należy sprawdzić, jacy politycy i jakie polityczki kandydują w danych wyborach.

Praca domowa (do wyboru):

1. Wybierz jednego kandydata lub jedną kandydatkę w poprzednich lub nadchodzących wyborach i zdobądź o nim/o niej informacje, które zostały wymienione w tabeli (**załącznik 1**).
2. Przeanalizuj spot wyborczy jednego z kandydatów lub kandydatek do parlamentu.

KARTA PRACY

Waszym zdaniem jest:

- a. Zapisanie czterech kwestii programowych, które są według was istotne dla oceny zgodności programu kandydata lub kandydatki z waszymi poglądami (np. pomysły na rozwiązanie problemu bezrobocia wśród młodzieży, problem wprowadzenia euro, stosunek do ochrony środowiska itp.);
- b. zastanowienie się nad tym, skąd możecie czerpać informacje, pozwalające wam ocenić kandydata lub kandydatkę według tych trzech kryteriów.

Pomóc wam mogą podpowiedzi znajdujące się poniżej:

Kryteria oceny kandydata/kandydatki	Możliwe źródła informacji
Spójność programu z moimi poglądami	
•	•
•	•
•	•
•	•
Dobre przygotowanie do pełnienia funkcji	
<ul style="list-style-type: none"> • posiada umiejętności potrzebne do pełnienia funkcji; 	
<ul style="list-style-type: none"> • posiada obszerną wiedzę dotyczącą sprawowania władzy; 	
<ul style="list-style-type: none"> • posiada doświadczenie pracy na podobnych stanowiskach. 	

***Podpowiedzi dla prowadzącego:** Obserwacja debaty z udziałem kandydatów/kandydatek, udział w spotkaniu z kandydatem/kandydatką, obejrzenie spotu wyborczego, obejrzenie billboardu, lektura programu wyborczego, lektura strony internetowej kandydata/kandydatki, analiza życiorysu kandydata/kandydatki, śledzenie profilu kandydata/kandydatki w portalach społecznościowych, lektura wywiadu z kandydatem/kandydatką, lektura komentarzy publicystów i publicystek z prasy lub Internetu, analiza kariery politycznej kandydatki/kandydata.

DLACZEGO WARTO GŁOSOWAĆ?

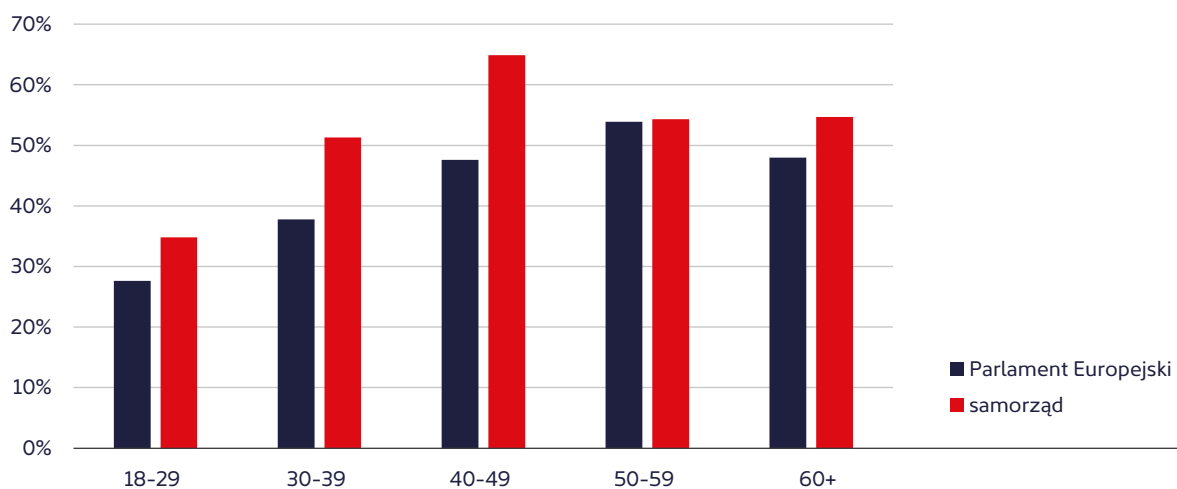
Młodzi ludzie nie przepadają za polityką, jak wskazują rozmaite badania sondażowe (Polskie Generalne Studium Wyborcze, Diagnoza Społeczna), i rzadziej angażują się w działalność publiczną. Młodzi nie ufają partiom politycznym i w większym stopniu niż pozostałe grupy wiekowe nie identyfikują się z nimi, nie widzą też partii, która jest im bliska. Taka postawa, jak wskazują badania międzynarodowe, jest tendencją powszechną w krajach Europy, a nie – polskim wyjątkiem. To, że młodzi niechętnie angażują się w politykę, jest wyraźnie widoczne w ich – w porównaniu z innymi grupami wiekowymi – mniejszym zainteresowaniu polityką, słabszej wiedzy o świecie polityki, a także w wyższej absencji wyborczej.

Pomimo wysokiej frekwencji w kilku ostatnich wyborach powszechnych, udział osób młodych pozostaje na niskim poziomie. W wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. zgodnie z badaniem **exit poll** (sondażem przeprowadzonym w dniu wyborów), zrealizowanym przez IPSOS, wzięło udział niecałe 30 proc. osób w wieku 18-29 lat, podczas gdy frekwencja wyniosła 45,7 proc. Podobnie w wyborach samorządowych w 2018 r. – zagłosowało ok. 35 proc. młodych, podczas gdy w kategorii wiekowej z najwyższą frekwencją (40-49 lat) aż 65 proc. osób.

DEFINICJA

EXIT POLL
sondaż
przeprowadzany
w dniu wyborów.

Frekwencja w wyborach samorządowych (2018 r.) i europejskich (2019 r.) w grupach wiekowych

Źródło: Sondaże exit poll IPSOS z 21.10.2018 r. i 26.05.2019 r.

Głosować w wyborach jednak warto z wielu powodów. Po pierwsze, chociaż możemy myśleć, że głos jednego człowieka nie ma znaczenia, a działania pojedynczych jednostek nie mają szansy na zmianę sfery publicznej, to wiele przykładów świadczy o czymś przeciwnym. Gdy wyobrazimy sobie młodych ludzi jako całą grupę – a według Głównego Urzędu Statystycznego w Polsce żyje obecnie 5,3 mln młodych osób (w wieku 18-29 lat, a więc urodzonych w latach 1995-2001) – to stanowią oni realną siłę wyborczą.

Przykładowo – gdyby w wyborach parlamentarnych w 2015 r. wzięło udział trochę więcej młodych wyborców i wyborczyń, to mogliby wprowadzić do Sejmu partię, która nie przekroczyłaby progu wyborczego: Koalicję KORWiN (potrzeba byłoby dodatkowych trochę ponad 37 tys. ważnych głosów oddanych na tę partię – 0,7 proc. wszystkich osób uprawnionych do głosowania w wieku 18-29)

lub koalicję Zjednoczona Lewica (zabrakło 69 tys. głosów – 1,3 proc. uprawnionych w wieku 18-29). Co więcej, zapewnienie reprezentacji parlamentarnej tym partiom zmieniłoby układ sił w Sejmie, ponieważ żadna partia nie posiadałaby bezwzględnej większości (ponad połowy) mandatów. Tak więc głosy młodych mogłyby całkowicie zmienić kształt polskiej polityki!

Wpływ indywidualnych wyborców i wyborczyń wyraźnie widoczny jest także w wyborach samorządowych, zwłaszcza w mniejszych miastach i na wsiach, a w wielkich miastach, takich jak Warszawa czy Kraków – na poziomie władz dzielnic. Wówczas często o wyniku przesądzają pojedyncze głosy. Czasami wystarczy kilkanaście głosów, żeby zdobyć mandat radnego lub radnej. W ostatnich wyborach samorządowych w 2018 r. aż 23 osoby zdobyły mandat, uzyskując mniej niż 20 głosów (najmniej – 12 głosów, wystarczyło dwóm kandydatkom do rad gmin Wieliczki i Lutowisk). Nawet w tak dużym mieście, jakim jest Kraków, jeden kandydat został radnym dzielnicy, uzyskując 17 głosów. Co więcej, czasem się zdarza, że kandydaci i kandydatki otrzymują tę samą liczbę głosów i wówczas o uzyskaniu mandatu decyduje losowanie. Taka sytuacja miała miejsce w wyborach samorządowych między innymi w Elblągu i w Betchatowie. Wówczas nawet jedna osoba biorąca udział w wyborach, może zdecydować o ich wyniku.

Również w innych wyborach z ordynacją proporcjonalną mamy szansę istotnie wpłynąć na wynik dzięki dysproporcjom pojawiającym się poprzez funkcjonowanie podziału kraju na okręgi wyborcze oraz **progu wyborczego** (odsetka głosów, jaki muszą zdobyć komitety wyborcze w skali kraju, aby uczestniczyć w podziale głosów). Największe dysproporcje występują w okręgu warszawskim, gdzie partie wystawiają swoich najbardziej rozpoznawalnych kandydatów lub kandydatki. Zdobywają oni ogromną liczbę głosów, przez co działają jako tzw. lokomotywy wyborcze – nie tylko zapewniają mandat sobie, ale również nadwyżka głosów przez nich zdobytych pozwala na wprowadzenie do Sejmu RP kilka innych osób z tej samej listy. Widać to wyraźnie, gdy spojrzymy na wybory parlamentarne z 2015 r.: w Warszawie uzyskano zarówno trzy najlepsze wyniki w tych wyborach (Ewa Kopacz – 23 0894 głosów, Jarosław Kaczyński – 20 2424, Ryszard Petru – 12 9088), jak i trzy najniższe, które – dzięki przesunięciu głosów od „lokomotywy” – pozwoliły na uzyskanie mandatu (Zbigniew Gryglas dostał tylko 1 011 głosów, ale został posłem, ponieważ kandydował z tej samej listy co Ryszard Petru; Jacek Wilk – 2 420, na liście z Pawłem Kukizem; Roman Kosecki – 3 258, na liście z Ewą Kopacz).

DEFINICJA

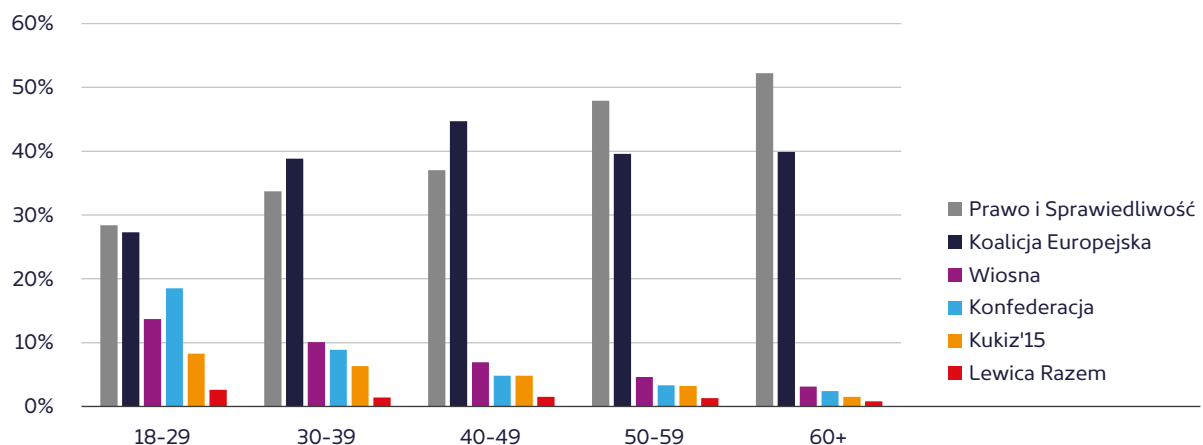
PRÓG WYBORCZY
odsetek głosów, jaki muszą zdobyć komitety wyborcze w skali kraju, aby uczestniczyć w podziale głosów.

A dlaczego młodzi chcieliby cokolwiek zmieniać w polskiej polityce i z tego powodu głosować? Przede wszystkim dlatego, że mają w niektórych kwestiach zupełnie inne preferencje polityczne niż starsi wyborcy i starsze wyborczynie – podobają im się inne programy polityczne oraz odmienni kandydaci lub kandydatki.

Poglądy polityczne młodzieży odbiegają znacząco od średniej polskiego społeczeństwa. Dla młodych przede wszystkim charakterystyczna jest niechęć wobec partii systemowych – starych, kierujących swój przekaz do ogółu społeczeństwa, bez wyrazistej ideologii. Stąd popularność w tej grupie charyzmatycznych kandydatów lub kandydatek z „niepoważnymi” hasłami politycznymi, antyelitarnymi postawami i nieszablonowymi zachowaniami – politycznych outsiderów o antysystemowym image’u. Jednocześnie ich deklarowana lewicowość bądź prawicowość nie ma decydującego znaczenia. Sporą część głosów wyborczych młodzieży odebrał największym partiom w 2011 r. lewicowy Palikot, a w 2015 r. prawicowy Kukiz. Oprócz tych inicjatyw we wszystkich wyborach na głosy przede wszystkim tej grupy wiekowej może liczyć Janusz Korwin-Mikke i tworzone przez niego kolejne partie.

Przykładowo, zgodnie z badaniem exit poll IPSOS z ostatnich wyborów do Parlamentu Europejskiego, młodzi wyborcy z grupy wiekowej 18-29 lat głosowali na PiS prawie dwukrotnie rzadziej niż najstarsi wyborcy w wieku 60 lat i więcej. Natomiast znacznie częściej wybierali mniejsze partie: przede wszystkim Konfederację (18,5 proc. wskazań, podczas gdy wśród ogółu populacji wybierano ją 6,1 proc.), Wiosnę (13,7 proc., a w grupie 60+ było to zaledwie 3,1 proc.) i Kukiz'15 (8,3 proc., a więc ponad dwukrotność średniej).

Głosowanie w wyborach do Parlamentu Europejskiego w 2019 r. w podziale na grupy wiekowe

Źródło: Sondaż exit poll IPSOS z 26.05.2019 r.

Tak więc odmienne preferencje w poszczególnych grupach wiekowych przełożyłyby się na różny podział mandatów. Koncentrując się na największej z różnic między najmłodszymi i najstarszymi wyborcami, młodzi (18-29 lat) wprowadziliby do Parlamentu Europejskiego 5 partii, z czego 22 z 52 mandatów otrzymałyby małe partie, natomiast w grupie najstarszych wyborców mandaty zdobyłyby tylko PiS i Koalicja Europejska.

Symulacja podziału mandatów w wyborach do Parlamentu Europejskiego w grupach wiekowych

	PiS	KE	Wiosna	Konfederacja	Kukiz'15
18-29	15	15	7	10	5
30-39	18	21	5	5	3
40-49	22	26	4	0	0
50-59	28	24	0	0	0
60+	29	23	0	0	0
Faktyczne wyniki:	27	22	3	0	0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie sondażu exit poll IPSOS z 26.05.2019 r.

Podobnie – gdyby tylko młodzi wybierali Prezydenta RP w wyborach prezydenckich w 2015 r. zostałby nim prawdopodobnie Paweł Kukiz, który uzyskał największe poparcie w grupie 18-29 lat w I turze wyborów (41,1 proc.) według exit poll IPSOS-u z 10.05.2015 r., podczas gdy pozostali kandydaci uzyskali znacznie niższe wyniki (Andrzej Duda – 20,7 proc., Bronisław Komorowski – 13,8 proc., Janusz Korwin-Mikke – 13,6 proc.). Natomiast w pozostałych grupach wiekowych największym poparciem cieszyli się Bronisław Komorowski (wśród 30-39-latków) i Andrzej Duda (wśród pozostałych grup).

W badaniach sondażowych Polskiego Generalnego Studium Wyborczego widzimy też, że młodzież ma odmiennie od starszych wyborców i wyborczyń wizję, jak powinna wyglądać polityka państwa. Przede wszystkim młodych na tle ogółu społeczeństwa wyróżnia liberalizm ekonomiczny. Podczas gdy większość Polaków i Polek opowiada się za państwem opiekuńczym z szerokim wachlarzem świadczeń socjalnych, młodym bliżej jest do państwa minimum, mniej wydającego na cele społeczne, ale również pobierającego mniej podatków. Młodzi w większym stopniu niż starsze grupy wiekowe są zwolennikami podatku liniowego, prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, zmniejszenia wydatków państwa na oświatę lub służbę zdrowia. Akceptują jedynie zwiększenie wydatków na armię i policję. Liberalizm ekonomiczny młodych w skrajnej formie jest jednak zjawiskiem przejściowym – jak wskazują badania, wejście na rynek pracy sprawia, że doceniają oni ochronę socjalną państwa. Natomiast gdy spojrzymy na ich preferencje wobec kwestii światopoglądowych, takich jak stosunek do legalności przerywania ciąży lub też ocena wpływu Kościoła na politykę, to nie różnią się od reszty populacji.

Na koniec jeszcze jeden argument, przemawiający za udziałem w wyborach: można od tego poczuć się lepiej!

Głosowanie, jak wynika z badań, przynosi również indywidualne korzyści psychologiczne i zdrowotne. Udział w wyborach sprawia, że mamy lepsze samopoczucie, ponieważ daje nam poczucie przynależności do wspólnoty ludzi o zbliżonych poglądach, wiedzę, że dużo osób w Polsce myśli tak samo jak my. Nawet jeśli kandydat lub kandydatka, na którą głosujemy, nie wygra, to, głosując, pokazujemy innym, że mamy swoje zdanie. Pokazujemy, w jaki sposób chcemy, żeby było zarządzane państwo.

Parlament Europejski

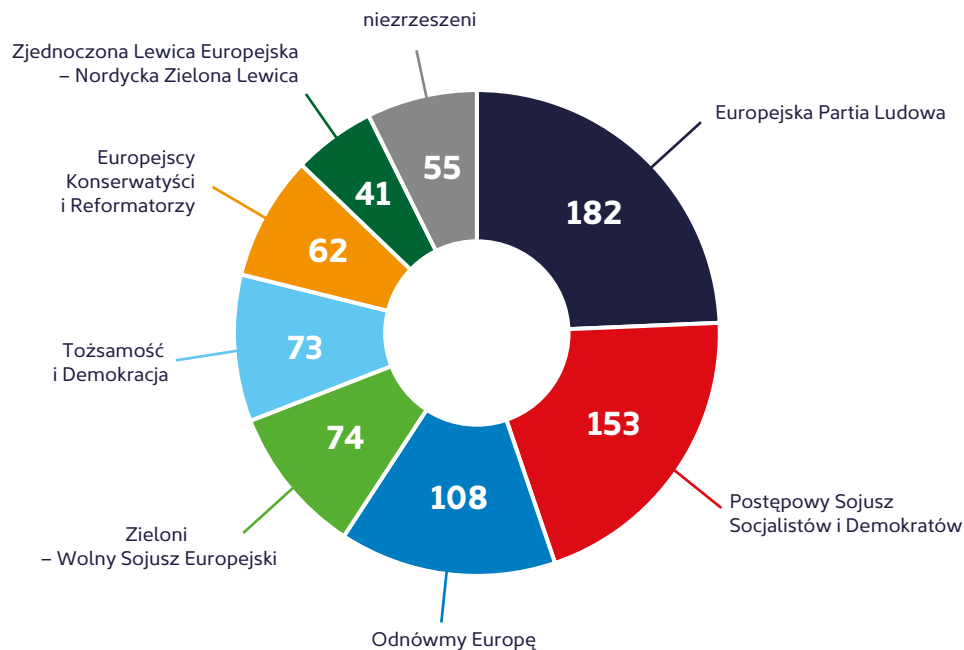
Parlament Europejski to instytucja podobna do parlamentów krajowych, ale wybierana jednocześnie w wyborach powszechnych we wszystkich krajach członkowskich Unii Europejskiej. Obecnie w Parlamencie Europejskim zasiada 751 posłów i posłanek z 28 krajów – chociaż początkowo było ich tylko 78 (w 1952 r., gdy instytucja ta nazywana była Zgromadzeniem Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali. Nazwa Parlament Europejski funkcjonuje od 1960 r.). Kiedy Wielka Brytania przestała być członkiem Unii Europejskiej, liczba posłów i posłanek Parlamentu Europejskiego zmniejszyła się do 705. Posłowie i posłanki do Parlamentu Europejskiego zwani są również europarlamentarzystami, eurodeputowanymi lub europosłami.

Europarlamentarzyści pogrupowani są nie według kraju pochodzenia lub własnych partii, a według grup politycznych działających w Parlamencie Europejskim. Każda grupa reprezentuje jedną lub więcej partii na poziomie europejskim (zrzeszając partie z różnych krajów) i ma odrębną ideologię polityczną. Stąd też, decydując, na kogo chcemy zagłosować, warto wziąć pod uwagę, w skład której z europejskich grup politycznych wchodzi partia danego kandydata lub kandydatki. Obecnie w Parlamencie Europejskim posłowie/posłanki zrzeszeni są w następujących grupach:

1. **Grupa Europejskiej Partii Ludowej (Chrześcijańscy Demokraci)**, skrótowo określana jako **EPP** (z angielskiego: *European People's Party*) – grupa jest reprezentacją polityczną Europejskiej Partii Ludowej. Jej ideologia oparta jest na wartościach chrześcijańskich i konserwatywnych, więc w jej składzie znajdują się partie chadeckie, ludowe, konserwatywno-liberalne i demokratyczne. Jest to obecnie największa frakcja w europarlamencie – w kadencji 2019-2024 należy do niej 182 członków i członkiń. Z tego powodu ma ona największe wpływy w Unii Europejskiej. **Z Polski do tej grupy należą Platforma Obywatelska i Polskie Stronnictwo Ludowe.**
2. **Postępowy Sojusz Socjalistów i Demokratów**, skrót **S&D** (*Progressive Alliance of Socialists and Democrats*), reprezentuje partie socjaldemokratyczne. Jest drugą co do wielkości grupą w Parlamencie Europejskim i po wyborach z 2019 r. ma 154 posłów i posłanek. Jej członkiem jest również przewodniczący Parlamentu Europejskiego, David Sassoli z włoskiej Partii Demokratycznej. **Polscy europarlamentarzyści/-stki w tej grupie to posłowie i posłanki koalicji SLD-Unia Pracy i partii Wiosna.**
3. **Odnówmy Europę**, skrót **RE** (*Renew Europe*), to jedna z dwóch najmłodszych grup w PE. Została utworzona w czerwcu 2019 r. i posiada 108 europarlamentarzystów/-ek. Grupa zastąpiła Porozumienie Liberalistów i Demokratów na rzecz Europy, które działało w Parlamencie Europejskim w latach 2004-2019. W skład grupy wchodziły partie liberalne: od konserwatywno-liberalnych po socjalliberalne.
4. **Grupa Zielonych/Wolny Sojusz Europejski**, skrót **Greens-EFA** (*Greens-European Free Alliance*), jest reprezentowana w europarlamencie przez przedstawicieli i przedstawicielki trzech partii europejskich: Europejskiej Partii Zielonych, Wolnego Sojuszu Europejskiego i Europejskiej Partii Piratów oraz ruchu politycznego Volt. Greens-EFA opowiadają się za ideologią zielonej polityki, poszanowaniem praw mniejszości i wspierają ruchy regionalne. Grupa ma obecnie 74 europosłów i europosłanek.
5. **Tożsamość i Demokracja**, skrót **ID** (*Identity and Democracy*), utworzona została 13 czerwca 2019 r., a więc funkcjonuje dopiero w tej kadencji Europarlamentu. Zastąpiła istniejącą wcześniej frakcję Europa Narodów i Wolności. Grupa ma 73 posłów i posłanki w Parlamencie Europejskim, a jej ideologia to nacjonalizm, eurosceptycyzm i sprzeciw wobec imigracji.
6. **Europejscy Konserwatyści i Reformatorzy**, skrót **ECR** (*European Conservatives and Reformists*), mają obecnie 62 mandaty w Parlamencie Europejskim. W skład grupy wchodziły partie centro-prawicowe i prawicowe. Oficjalna ideologia partii obejmuje wartości konserwatywne, połączone z liberalizmem ekonomicznym, a także z poglądami eurosceptycznymi, czyli krytycznymi wobec Unii Europejskiej i dalszej integracji europejskiej. Zasiadają w niej członkowie dwóch partii europejskich: Sojuszu Europejskich Konserwatystów i Reformatorów oraz Europejskiego Chrześcijańskiego Ruchu Politycznego. **Polskę reprezentuje wśród europosłów i europosłanek tej grupy Prawo i Sprawiedliwość.**
7. **Zjednoczona Lewica Europejska – Nordycka Zielona Lewica**, skrót **GUE/NGL** (*European United Left – Nordic Green Left*) ma w Parlamencie Europejskim 41 posłów i posłanek. Należą oni do czterech partii europejskich, które reprezentuje grupa Partii Europejskiej Lewicy, Sojuszu Nordyckiej Zielonej Lewicy, ruchu politycznego Teraz ludzie! i grupy partii opowiadających się za prawami zwierząt, funkcjonującej pod nazwą Polityka wobec zwierząt UE. Ideologia dominująca w tej grupie to demokratyczny socjalizm.

Dodatkowo 55 europosłów i posłanek jest **niezrzeszonych** w istniejących grupach politycznych.

Grupy polityczne w Parlamencie Europejskim po wyborach w 2019 r.

Źródło: Europejskie partie polityczne i grupy polityczne w Parlamencie Europejskim, http://www.europarl.europa.eu/poland/pl/poslowie_parlament_i_ty/partie_grupy.html

Kompetencje Parlamentu Europejskiego można podzielić na trzy grupy: **legislacyjne, budżetowe i kontrolne**.

UPRAWNIENIA LEGISLACYJNE polegają na stanowieniu obowiązującego na terenie Unii Europejskiej prawa. Parlament Europejski pełni funkcje legislacyjne wspólnie z Radą Unii Europejskiej, zajmując się wnioskami przedstawionymi przez Komisję Europejską. Wyłączną inicjatywę ustawodawczą, czyli możliwość składania wniosków, którymi zajmuje się Parlament Europejski, ma Komisja Europejska. Parlament Europejski może jednak, gdy ponad połowa głosujących europarlamentarzystów i europarlamentarzystek uzna, że jakieś zagadnienie wymaga regulacji, zwrócić się do Komisji o przedstawienie wniosku w tej sprawie. Po złożeniu przez Komisję Europejską wniosku, w stosowanej w większości przypadków zwykłej procedurze ustawodawczej, wspólnie zajmują się nim Parlament i Rada Unii Europejskiej. W niektórych kwestiach, na przykład dotyczących podatków, rola Parlamentu Europejskiego jest mniejsza i ma charakter opiniodawczy.

UPRAWNIENIA BUDŻETOWE Parlamentu Europejskiego obejmują decydowanie o rocznym budżecie Unii Europejskiej. Projekt budżetu przygotowuje Komisja Europejska na podstawie **preliminarzy budżetowych**, sporządzanych przez wszystkie instytucje Unii Europejskiej. Komisja Europejska przygotowuje łączne zestawienie preliminarzy i przedkłada je Parlamentowi Europejskiemu i Radzie Unii Europejskiej. Następnie obie te instytucje przygotowują swoje opinie o budżecie – Rada przesyła swoje stanowisko do Parlamentu, a w Parlamencie Europejskim za opracowanie stanowiska odpowiada Komisja Budżetowa. Parlament może przyjąć stanowisko Rady lub wprowadzić do niego poprawki. Jeżeli wprowadzi poprawki, to powoływany jest komitet pojednawczy, w skład którego wchodzi przedstawiciele i przedstawicielki Rady i Komisji. Komitet pojednawczy przygotowuje wspólny tekst, na który zgodzą się obie instytucje. Parlament

DEFINICJA

PRELIMINARZ BUDŻETOWY zestawienie planowanych w następnym roku dochodów i wydatków.

przyjmuje wspólny tekst budżetu lub go odrzuca (a wówczas przedstawiany jest nowy projekt budżetu przez Komisję Europejską).

UPRAWNIENIA KONTROLNE I KREACYJNE Parlamentu Europejskiego polegają na powoływaniu, nadzorze i kontroli instytucji unijnych. Parlament zatwierdza kandydaturę przewodniczącego/przewodniczącej Komisji Europejskiej i pozostałych członków i członkinie, a także może uchwalić wotum nieufności wobec Komisji. Gdy opowie się za nim 2/3 głosujących europarlamentarzystów, Komisja musi złożyć rezygnację. Komisja musi również składać Parlamentowi sprawozdania z działalności oraz odpowiadać na pytania zadane przez posłów i posłanki PE.

Parlament sprawuje również kontrolę wobec działań Komisji Europejskiej wdrażających przyjęty budżet. Jeżeli Parlament uzna, że Komisja i inne instytucje po-
prawnie rozporządzają środkami finansowymi wspólnoty, udziela **absolutorium**. W przeciwnym przypadku, Parlament może przełożyć udzielenie absolutorium na późniejszy termin albo odmówić zatwierdzenia wykonania budżetu.

DEFINICJA

ABSOLUTORIUM
zatwierdzenie wykonania budżetu za dany rok.

Na początku każdego szczytu Rady Europejskiej – instytucji wyznaczającej kierunki rozwoju Unii Europejskiej, w skład której wchodzi głównie premierzy lub prezydenci państw członkowskich, przewodniczący Parlamentu Europejskiego może przedstawić stanowisko Parlamentu w sprawach zaplanowanych do omawiania, a na zakończenie szczytu – sprawozdanie z jego wyników.

Dodatkowo, przewodniczący Rady Unii Europejskiej – instytucji, która razem z Parlamentem tworzy prawo unijne, na początku i końcu każdej prezydentury omawia jej program z europarlamentarzystami/-kami.

Parlament Europejski powołuje również Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich, który zajmuje się rozpatrywaniem skarg złożonych przez obywateli i obywatelki Unii na działania głównych instytucji unijnych oraz może przeprowadzać w nich kontrole.

Parlament Rzeczypospolitej Polskiej to instytucja zajmująca się przede wszystkim tworzeniem prawa w Polsce. Parlament ma charakter dwuizbowy: składa się z Sejmu (izba niższa) i Senatu (izba wyższa). Obie izby parlamentu wybierane są w tym samym czasie i mają czteroletnią kadencję (która w określonych przypadkach może zostać skrócona).

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej liczy 460 posłów i posłanek. Konstytucja określa ordynację wyborczą do Sejmu pięcioma przymiotnikami:

- *powszechna* – prawo wyborcze posiadają wszyscy dorośli obywatele i dorosłe obywatelki kraju (z wyjątkiem osób pozbawionych praw publicznych lub ubezwłasnowolnionych);
- *równa* – każda osoba głosząca może oddać tylko jeden głos, każdy głos ma jednakową wagę;
- *bezpośrednia* – głosowanie polega na bezpośrednim wskazaniu osoby wybieranej;
- *proporcjonalna* – co oznacza, że głosuje się na kandydatów i kandydatki na listach partii politycznych, a liczba miejsc przynależnych danej partii jest proporcjonalna do liczby głosów, które partia otrzymała;
- *tajna* – informacja o tym, na kogo dana osoba głosowała, nie jest przechowywana ani ujawniana.

DEFINICJA

PREZYDENCJA
półroczny okres przewodniczenia posiedzeniom Rady Unii Europejskiej, jaki sprawują kolejno państwa członkowskie UE.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej posiada szereg kompetencji. Najważniejszą funkcją jest **funkcja ustawodawcza** – Sejm jest upoważniony do kształtowania porządku prawnego państwa poprzez uchwalanie ustaw, uchwał i ratyfikowanie lub wypowiedzanie umów międzynarodowych. Dodatkowo, Sejm jest organem, który bezpośrednio wpływa na sam ustrój państwa poprzez uchwalenie Konstytucji RP i wprowadzanie do niej zmian. Funkcja ustawodawcza jest wspierana przez Senat, który ma możliwość zgłaszania poprawek ustawodawczych. Sejm może poprawki przyjąć lub odrzucić, ale odrzucenie poprawek wymaga bezwzględnej większości głosów (co oznacza, że za odrzuceniem zgłosuje więcej osób niż suma sprzeciwiających się i wstrzymujących się od głosu – w głosowaniu musi dodatkowo wziąć udział co najmniej połowa ustawowej liczby posłów, a więc minimum 230 osób).

Kolejną funkcją Sejmu jest **funkcja kreacyjna**, polegająca na wybieraniu składów organów państwa, w tym, między innymi: Rady Ministrów, sędziów Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu, członków i członkiń Krajowej Rady Sądownictwa i prezesa Narodowego Banku Polskiego, a także – część członków i członkiń Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, Rady Polityki Pieniężnej i Krajowej Rady Sądownictwa. Dodatkowo, za zgodą Senatu, Sejm wybiera Rzecznika Praw Obywatelskich, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli i Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych.

Sejm posiada również **funkcję kontrolną**, posiadając narzędzia pozwalające na inspekcję działalności innych organów państwa i – reagowanie, w przypadku stwierdzenia naruszeń. Najważniejszym z tych narzędzi jest możliwość uchwalania konstruktywnego wotum nieufności wobec rządu, które, jeżeli zostanie przegłosowane, wymusza dymisję Rady Ministrów wraz z rozpoczęciem procedury powołania nowego rządu. Wotum nieufności można również zgłosić wobec każdego ministra indywidualnie.

Posłowie i posłanki, jako członkowie/członkinie Sejmu, sprawują indywidualną kontrolę nad działalnością rządu poprzez interpelacje poselskie, zapytania poselskie i pytania w sprawach bieżących. Członkowie i członkinie Rady Ministrów mają obowiązek udzielenia posłom/posłankom odpowiedzi na pytania.

Kolejnym narzędziem kontrolnym jest możliwość powołania sejmowej komisji śledczej, która posiada uprawnienia podobne do prokuratorskich, w tym możliwość powoływania świadków. Wyniki pracy komisji śledczej mogą spowodować postawienie wskazanych osób przed Trybunałem Stanu. Jeszcze innym narzędziem kontrolnym Sejmu jest kontrola realizacji ustawy budżetowej, przeprowadzana za pomocą głosowania nad **absolutorium budżetowym** dla rządu.

DEFINICJA

ABSOLUTORIUM BUDŻETOWE
potwierdzenie wykonania budżetu.

Sejm sprawuje również kontrolę nad innymi instytucjami państwowymi – rozpatruje sprawozdania Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji oraz Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych. Co roku informację o swojej działalności oraz o stanie przestrzegania wolności i praw człowieka i obywatela składa Sejmowi i Senatowi Rzecznik Praw Obywatelskich.

Senat Rzeczypospolitej Polskiej składa się ze 100 senatorów i senatorek, wybieranych w jednomandatowych okręgach wyborczych (ordynacja większościowa). Oznacza to, że z każdego okręgu wybierany jest jeden senator lub senatorka – osoba, która uzyskała najwięcej głosów.

Senat formalnie jest wyższą izbą parlamentu, jednak jego kompetencje są znacznie mniejsze w porównaniu z kompetencjami Sejmu i sprowadzają się przede wszystkim do funkcji kontrolnej i nadzorczej wobec niższej izby parlamentu. Senat realizuje tę funkcję poprzez uchwalanie poprawek

do ustaw bądź kierowanie ich do rozpatrzenia przez Trybunał Konstytucyjny, a także – współudział przy wypełnianiu części zadań funkcji kreacyjnej Sejmu (np. wyrażanie zgody na powołanie przez Sejm osób na stanowiska: prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych, prezesa Instytutu Pamięci Narodowej i prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej) oraz – przez współuczestnictwo w uchwalaniu ratyfikacji umów międzynarodowych. W kompetencjach Senatu leży również powoływanie i odwoływanie jednego członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji i trzech członków Rady Polityki Pieniężnej oraz wybór spośród senatorów i senatorek dwóch członków Krajowej Rady Sądownictwa i ich odwołanie.

Mimo że podstawową funkcją Senatu jest funkcja kontrolna i nadzorcza, Senat posiada również możliwość inicjatywy ustawodawczej – wystąpienia z projektem ustawy, którym następnie ma obowiązek zająć się Sejm.

ORGANIZACJA PRACY PARLAMENTU

Sejm i Senat pracują w trakcie **posiedzeń**, czyli spotkań odbywających się mniej więcej dwa razy w miesiącu, z przerwą wakacyjną. Zazwyczaj posiedzenia trwają dwa lub trzy dni. Obrady mają charakter jawny, dopuszczalna jest obecność przedstawicieli i przedstawicielek radia, prasy i telewizji, a także obywateli i obywaterek, zgodnie z regulaminem Sejmu i Senatu. Ze względu na dobro państwa czasami obrady mogą zostać utajnione, jednak dzieje się to bardzo rzadko.

Pomiędzy posiedzeniami prace odbywają się w **komisjach** tworzonych przez Sejm i Senat, których zadaniem jest opiniowanie przygotowywanych aktów prawnych. Istnieją **komisje stałe**, które powoływane są w każdej kadencji (np. Komisja Obrony Narodowej, Komisja Ustawodawcza) oraz **komisje nadzwyczajne** – powoływane w szczególnych przypadkach.

Posłowie, posłanki oraz senatorowie i senatorki łączą się w **kluby parlamentarne**, w większości przypadków zgodnie z rekomendacją partii, z ramienia której zostali wybrani. Przedstawiciele i przedstawicielki niektórych partii – zazwyczaj największej partii w Sejmie lub, jeśli nie ma ona niezbędnej większości ponad połowy posłów, więcej niż jednej partii – tworzą rząd. Przedstawiciele i przedstawicielki partii, które nie tworzą rządu, nazywamy opozycją.

Zarówno Sejm, jak i Senat posiadają stanowisko **marszałka** – odpowiednio Sejmu i Senatu, oraz wspomagających go wicemarszałków. Funkcja ta jest zarówno reprezentacyjna jak i organizacyjna – to na marszałku (lub zastępującym go wicemarszałku) spoczywa obowiązek zwoływania posiedzeń, prowadzenia porządku obrad izby parlamentu i czuwania nad ich przebiegiem. Sejm i Senat posiadają również swoje prezydium, w skład których wchodzi marszałek i wicemarszałkowie danej izby. **Prezydium Sejmu** pełni ważną rolę organizacyjną, ustalając plan prac Sejmu (a co za tym idzie – decydując o nadaniu toku ustawodawczego przygotowywanym ustawom czyli – rozpoczęciu prac nad nimi).

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

Prezydent jest najwyższym przedstawicielem władz w Rzeczypospolitej Polskiej i najwyższym organem władzy wykonawczej w państwie. Jest to stanowisko obsadzone w wyborach powszechnych na pięcioletnią kadencję. Jeżeli w pierwszej turze nikt z kandydatów i kandydatek nie zdobędzie **absolutnej większości** głosów, to przeprowadza się drugą turę, w której rywalizuje ze sobą dwóch kandydatów z najlepszymi wynikami z pierwszej tury. Prezydent może być ponownie wybrany na to stanowisko tylko raz.

DEFINICJA

WIĘKSZOŚĆ ABSOLUTNA więcej niż 50 proc. głosów.

Jako głowa państwa, **prezydent pełni rolę najważniejszego przedstawiciela państwa w kontaktach międzynarodowych, stoi na straży suwerenności i bezpieczeństwa Polski i nienaruszalności i niepodzielności jej terytorium**. Prezydent reprezentuje państwo w kontaktach z innymi państwami i organizacjami międzynarodowymi, takimi jak NATO i Unia Europejska. W ramach tej funkcji prezydent ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe – przy czym niektóre umowy mogą zostać ratyfikowane lub wypowiedziane przez prezydenta tylko wtedy, gdy zostanie on do tego upoważniony w ustawie: dotyczy to m.in. umów dotyczących zawierania sojuszu wojskowego lub politycznego oraz członkostwa Polski w organizacji międzynarodowej. Prezydent także mianuje i odwołuje przedstawicieli i przedstawicielki dyplomatyczne Polski w innych państwach i przy organizacjach międzynarodowych oraz przyjmuje przedstawicieli i przedstawicielki innych państw i organizacji międzynarodowych w Polsce.

Prezydent jest również zwierzchnikiem Polskich Sił Zbrojnych. W czasie pokoju to zwierzchnictwo prezydenta sprawowane jest za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej, a w czasie wojny – za pośrednictwem Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych, którego prezydent powołuje i odwołuje na wniosek premiera. Również na wniosek premiera, prezydent zatwierdza strategię bezpieczeństwa narodowego i postanawia o wprowadzeniu wyjątkowych stanów gotowości obronnej państwa: **stanu gotowości obronnej czasu kryzysu** lub **czasu wojny**. W przypadku zagrożenia prezydent może zarządzić (na wniosek premiera) częściową lub powszechną mobilizację, czyli pobór do wojska, i użycie Sił Zbrojnych do obrony na terenie Polski albo (na wniosek premiera lub rządu) poza jej granicami – na przykład w misji pokojowej lub we wspólnej akcji zbrojnej z państwami sojuszniczymi.

Formalnie – **prezydent jest najwyższym organem państwa w zakresie władzy wykonawczej**. W tym zakresie jego uprawnienia można podzielić na takie, które może wykonać samodzielnie, oraz takie, które wymagają kontrasygnaty – podpisu Prezesa Rady Ministrów. Uprawnienia prezydenta, które nie wymagają kontrasygnaty, nazywane są **prerogatywami**.

Prezydent uczestniczy w powoływaniu najważniejszych urzędów władzy sądowniczej i wykonawczej. Wskazuje i powołuje premiera przy tworzeniu nowego rządu, a następnie, za kontrasygnatą premiera, powołuje Radę Ministrów. Prezydent przyjmuje również dymisję Rady Ministrów i odwołuje ministrów, wobec których uchwalone zostało wotum nieufności. Prezydent powołuje dwóch członków Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji i (z kontrasygnatą premiera) dwóch członków Rady Mediów Narodowych (spośród kandydatów/kandydatek zgłoszonych przez opozycję). Wnioskuje również do Sejmu o powołanie Prezesa Narodowego Banku Polskiego.

Ponadto powołuje I Prezesa Sądu Najwyższego spośród kandydatów i kandydatek przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów SN, oraz prezesów Sądu Najwyższego dla każdej z izb. Podobnie – powołuje Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego spośród kandydatów/kandydatek przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów NSA i wiceprezesów tej instytucji, Prezesa i Wiceprezesa Trybunału Konstytucyjnego spośród kandydatów i kandydatek przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów TK. Dodatkowo, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, mianuje sędziów, a za kontrasygnatą premiera wskazuje jednego członka lub członkinię KRS.

W przypadku, gdy prezydent uzna, że osoba zajmująca wysokie stanowisko państwowe naruszyła podczas wykonywania swoich funkcji Konstytucję RP lub inne ustawy, ma prawo złożyć wstępny wniosek o pociągnięcie tej osoby do odpowiedzialności konstytucyjnej. Dotyczy to każdego członka

DEFINICJA

STAN GOTOWOŚCI OBRONNEJ CZASU KRYZYSU

gdy zaistnieje zewnętrzne zagrożenie bezpieczeństwa państwa.

DEFINICJA

STAN WOJNY

bezpośrednia napaść na Polskę albo sytuacja wspólnej obrony przeciwko agresji wynikającej z umów międzynarodowych.

DEFINICJA

PREROGATYWY

uprawnienia Prezydenta RP, które nie wymagają kontrasygnaty.

lub członkini rządu (bez kontrasygnaty, a z kontrasygnatą – premiera, osób na stanowisku Prezesa NIK, Prezesa NBP, Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych lub członka KRRiTV).

O odpowiedzialności danej osoby decyduje wówczas Trybunał Stanu.

Do kompetencji Prezydenta RP należy również **nadawanie obywatelstwa polskiego, nadawanie orderów i odznaczeń**, a także – **nadawanie tytułów profesora** na wniosek Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów.

Prezydent ma również prawo do **stosowania prawa łaski** wobec osób skazanych. Przykładem aktu łaski przyznanym przez prezydenta jest ułaskawienie braci Winków, skazanych prawomocnym wyrokiem za pobicie i zabicie recydywisty zastraszającego lokalną społeczność przy braku reakcji policji. Akt łaski został wydany przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego w 2009 r. W tym przypadku akt łaski został sformułowany jako warunkowe zawieszenie wykonywania kary na 10 lat – z groźbą odwieszenia w przypadku popełnienia kolejnego przestępstwa przez skazanych.

DEFINICJA

PRAWO ŁASKI
darowanie lub
złagodzenie kary.

Prezydent ma wpływ na stanowione prawo – aby uchwalona przez parlament ustawa zaczęła obowiązywać, wymagany jest podpis prezydenta. Prezydentowi przysługuje prawo inicjatywy ustawodawczej (może zgłaszać projekty ustaw), a także, za kontrasygnatą premiera, prawo zgłaszania poprawek do złożonych przez siebie projektów. Prezydent może również wydawać zarządzenia na podstawie ustaw oraz (z kontrasygnatą premiera) wydawać rozporządzenia wykonawcze do ustaw, jeżeli ustawa go do tego upoważnia. Może również, gdy ma wątpliwości co do zgodności ustawy z przepisami Konstytucji RP, wnioskować do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie jej konstytucyjności. Oprócz tego – gdy prezydent uzna przyjętą ustawę za niestuszną lub niecelową, może odmówić jej podpisania. Odmowa podpisania ustawy nazywana jest **prezydenckim wetem**, które Sejm może odrzucić większością kwalifikowaną głosów, przy obecności co najmniej połowy posłów i posłanek.

Przykładem weta prezydenckiego jest weto prezydenta Andrzeja Dudy wobec ustawy o uzgodnieniu płci, przegłosowanej przez Sejm na końcu VI kadencji (końcówka rządów Platformy Obywatelskiej). Prezydent uzasadnił weto szeregiem wątpliwości wobec tej ustawy, między innymi w kwestii konsekwencji uzgodnienia płci powodującego zmianę płci metrykalnej u osób będących w związkach małżeńskich (tym samym – otwierając możliwość zaistnienia małżeństw jedнопłciowych, co zdaniem prezydenta Andrzeja Dudy nie jest dopuszczalne) oraz posiadających dzieci. Rządząca partia (PO) nie dysponowała wtedy większością sejmową, nie była zatem w stanie odrzucić prezydenckiego weta i ustawa została wycofana.

Do prerogatyw prezydenta należą również: **zarządzanie wyborów** do Sejmu i Senatu oraz wyborów do Parlamentu Europejskiego (zgodnie z obowiązującymi przepisami), a także – **skrócenie kadencji Sejmu** w sytuacjach przewidzianych w Konstytucji RP.

Od 1995 r. Centrum Edukacji Obywatelskiej zaprasza polskie szkoły do prowadzenia działań profrekwencyjnych przed wyborami. Do tej pory w symulacjach wyborów wzięło udział niemal 3 miliony uczniów i uczennic! Celem akcji „Młodzi głosują” jest zwiększenie uczestnictwa młodych ludzi w życiu publicznym, w tym zachęcenie ich do świadomego udziału w wyborach poprzez:

- umożliwienie młodym udziału w wyborach szkolnych i oddania głosu na konkretne komitety wyborcze,
- dostarczenie informacji na temat procedur demokratycznych i znaczenia wyborów,
- zaangażowanie w działania na rzecz wysokiej frekwencji wyborczej, skierowane do dorosłych wyborców.

Młodzi ludzie – także niepełnoletni – mają swoje zdanie i poglądy. Program „Młodzi głosują” daje im możliwość wypowiedzenia się w ważnych sprawach dla kraju i wspólnoty europejskiej.

Uniwersytet SWPS to nowoczesna uczelnia oparta na trwałych wartościach. Silną pozycję zawdzięcza połączeniu wysokiej jakości dydaktyki z badaniami naukowymi spełniającymi światowe standardy. Oferuje praktyczne programy studiów z psychologii, prawa, zarządzania, dziennikarstwa, filologii, kulturoznawstwa czy wzornictwa, dostosowane do wymagań zmieniającego się rynku pracy. Uniwersytet SWPS od lat dzieli się wiedzą i popularyzuje naukę nie tylko w murach kampusów, lecz także za pośrednictwem mediów społecznościowych oraz własnych kanałów multimedialnych. We współpracy z partnerami zewnętrznymi organizuje liczne wydarzenia poświęcone wyzwaniom współczesności. Dociera do młodzieży, rodziców i opiekunów, osób zainteresowanych samorozwojem, aktualną wiedzą o człowieku i społeczeństwie, nowymi trendami w nauce, kulturze, biznesie, prawie i designie.

Więcej informacji na stronie: www.swps.pl.

Centrum Edukacji Obywatelskiej jest największą polską organizacją pozarządową działającą w sektorze edukacji. Od blisko 25 lat zmieniamy polską szkołę i konsekwentnie pracujemy na rzecz tego, by młodzi ludzie uczyli się mądrzej i ciekawiej, a praca nauczycieli i nauczycielek oraz dyrektorów i dyrektorek była bardziej efektywna i satysfakcjonująca. Wprowadzamy do szkół nowoczesne metody nauczania oraz ocenianie kształtujące. Prowadzimy programy, które pomagają młodym ludziom zrozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, uczą przedsiębiorczości i odpowiedzialności, zachęcają do angażowania się w życie publiczne i działania na rzecz innych.

Więcej informacji na stronie: www.ceo.org.pl.

